

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ДО ЗАХИСТУ
завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу
доц. Парфіненко А. Ю.

Кваліфікаційна магістерська робота

на тему: **«ЄВРОПЕЙСЬКА ДИПЛОМАТІЯ І СТРАТЕГІЧНА
РОЛЬ НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ
ВІЙНИ»**

Виконала: студентка 6 курсу, групи УКР-61
Спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації, регіональні студії»

Андібулова Кристина Миколаївна

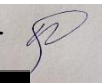
(прізвище та ініціали)

Керівник: д.іст.н., проф. Лиман С. І.

(прізвище та ініціали)

Рецензент: д. н. з держ. упр., проф. Солових В.

П.

(прізвище та ініціали)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Голова Екзаменаційної комісії

_____ **Велієв Фаріз Тейноб огли**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінський інституту міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

Напрямок підготовки _____

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

ЗАТВЕРДЖУЮ

завідувач кафедри світової
політики, дипломатії та
туристичного бізнесу доц.
Парфіненко А.Ю.

“ _____ ” _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ (ПРОЄКТ)**

Андібулова Кристина Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи «Європейська дипломатія і стратегічна роль Німеччини в умовах російсько-української війни»

керівник роботи Лиман Сергій Іванович, д. іст. н., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 15.09.2025 №4001-5/3239

2. Строк подання студентом роботи 25.11.2025 р.

3. Перелік питань, які потрібно розробити

розглянути європейську дипломатію як об'єкт міжнародно-політичного аналізу та визначити її ключові функції у сучасних міжнародних відносинах; проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження для його застосування у контексті сучасних кризових конфліктів; оцінити соціально-політичний та економічний потенціал Німеччини як провідного актора європейської політики; дослідити основні доктринальні документи та тенденції ФРН і міжнародних організацій щодо війни в Україні; проаналізувати проблемні поля

реалізації зовнішньої політики Німеччини в умовах конфлікту; дослідити ініціативи та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та зміцнення європейської безпеки; визначити геополітичні чинники, що впливають на трансформацію міжнародної безпекової системи та зовнішньої політики Німеччини; оцінити перспективи українсько-німецького співробітництва у сфері політики, економіки та безпеки; спрогнозувати участь Німеччини у врегулюванні конфлікту та формуванні стратегічних рішень на рівні ЄС.

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження європейської дипломатії та зовнішньої політики Німеччини
2	Розділ 2. Зовнішньополітична стратегія Німеччини у контексті російсько-української війни
3	Розділ 3. Перспективи та виклики європейської дипломатії у контексті ролі Німеччини

5. Дата видачі завдання 01.09.2025 р.

Студент

підпис

К. М. Андібурола

ініціали, прізвище

Керівник роботи

підпис

С. І. Лиман

ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Андібулова К. М. Європейська дипломатія і стратегічна роль Німеччини в умовах російсько-української війни.

Магістерська робота присвячена комплексному аналізу європейської дипломатії та стратегічної ролі Німеччини у контексті російсько-української війни. Метою дослідження є виявлення ключових тенденцій трансформації зовнішньої політики ФРН, оцінка її впливу на європейську безпеку, економічну стабільність та міжнародну правову систему, а також аналіз ролі Німеччини як провідного актора європейської політики.

У роботі використано комплекс методів наукового аналізу, зокрема контент-аналіз стратегічних документів Німеччини та міжнародних організацій, порівняльний аналіз макроекономічних та соціально-політичних показників, а також синтез даних з міжнародних статистичних і рейтингових джерел. Аналітичний блок роботи охоплює оцінку трансформацій зовнішньої політики Німеччини під впливом російської агресії, виявлення проблемних полів її реалізації та визначення перспектив розвитку дипломатичних ініціатив. Розглянуто заходи Німеччини щодо підтримки України, застосування санкцій проти РФ, модернізації військових потенціалів та активної участі у міжнародних правових механізмах. Окрему увагу приділено впливу економічного та енергетичного факторів на зовнішньополітичні рішення ФРН, а також аналізу взаємозв'язку між національною безпекою та регіональною стабільністю.

Робота демонструє, що Німеччина відіграє ключову роль у формуванні європейської безпеки та дипломатичних стратегій, її зовнішня політика стає

більш активною та спрямованою на колективну відповідь на глобальні виклики, а економічна і військова спроможність забезпечує ефективне впровадження цих стратегій.

ANNOTATION

Andibulova K. M. European Diplomacy and the Strategic Role of Germany in the Context of the Russian-Ukrainian War

The master's thesis is dedicated to a comprehensive analysis of European diplomacy and the strategic role of Germany in the context of the Russian-Ukrainian war. The aim of the research is to identify key trends in the transformation of Germany's foreign policy, assess its impact on European security, economic stability, and the international legal system, and analyze Germany's role as a leading actor in European politics.

The study employs a comprehensive set of research methods, including content analysis of Germany's strategic documents and those of international organizations, comparative analysis of macroeconomic and socio-political indicators, as well as synthesis of data from international statistical and ranking sources. The analytical section of the work covers an assessment of transformations in Germany's foreign policy under the influence of Russian aggression, identification of problem areas in its implementation, and determination of prospects for the development of diplomatic initiatives. Measures undertaken by Germany to support Ukraine, apply sanctions against the Russian Federation, modernize military capabilities, and actively participate in international legal mechanisms are examined. Particular attention is given to the influence of economic and energy factors on Germany's foreign policy decisions, as well as to the analysis of the interconnection between national security and regional stability. The study demonstrates that Germany plays a key role in shaping European security and diplomatic strategies. Its foreign policy is becoming more active and

oriented toward a collective response to global challenges, while its economic and military capacity ensures effective implementation of these strategies.

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи дослідження європейської дипломатії та зовнішньої політики Німеччини	7
1.1. Європейська дипломатія як об'єкт міжнародно-політичного аналізу	7
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження	10
1.3. Соціально-політичний та економічний профіль Німеччини	15
Розділ 2. Зовнішньополітична стратегія Німеччини у контексті російсько-української війни	24
2.1. Аналіз основних доктринальних документів та тенденції трансформації зовнішньої політики Німеччини та міжнародних організацій у відповідь на війну в Україні	24
2.2. Проблемні поля реалізації зовнішньої політики Німеччини в умовах російсько-української війни	33
Розділ 3. Перспективи та виклики європейської дипломатії у контексті ролі Німеччини	40
3.1. Ініціативи та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та посилення європейської безпеки	40
3.2. Геополітичні чинники, що впливають на трансформацію міжнародної безпекової системи та зовнішньої політики Німеччини	43
3.3. Перспективи українсько-німецького співробітництва у сфері політики, економіки та безпеки	48
3.4. Прогноз участі Німеччини у врегулюванні конфлікту	55
Висновки	59
Список використаних джерел	63
Додатки	79

ВСТУП

Повномасштабна російська агресія проти України у 2022 році кардинально змінила архітектуру європейської безпеки, поставивши під загрозу фундаментальні принципи міжнародного права та стабільність у Європі. У цих умовах здатність Європейського Союзу до швидких, узгоджених та ефективних дипломатичних дій стала критично важливою. Федеративна Республіка Німеччина, як економічний та політичний лідер ЄС, відіграє вирішальну роль у формуванні відповіді ЄС на агресію. Оголошення канцлером Олафом Шольцем «поворотного моменту» (Zeitenwende) засвідчило глибоку трансформацію зовнішньої політики країни[6].

Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами міжнародній безпеці та необхідністю оцінки стратегічної ролі Німеччини у контексті європейської дипломатії під час російсько-української війни. Повномасштабна агресія Росії проти України спричинила глибоку трансформацію безпекової архітектури Європейського Союзу та посилила значення Німеччини як ключового актора у врегулюванні конфлікту та зміцненні стабільності на континенті. Дослідження зовнішньої політики ФРН дозволяє оцінити ефективність дипломатичних ініціатив, механізмів міжнародної співпраці та їхнього впливу на формування стратегічних рішень ЄС. Для України результати такого аналізу є важливими, оскільки вони сприяють виробленню обґрунтованої зовнішньополітичної стратегії, визначенню пріоритетів співробітництва з Німеччиною у сфері політики, економіки та безпеки, а також прогнозуванню подальших трансформацій європейської дипломатії в умовах збройного конфлікту.

Особлива актуальність дослідження полягає у необхідності системного вивчення не лише політичних рішень, а й економічних та соціально-культурних аспектів діяльності Німеччини у міжнародному середовищі. Аналіз таких компонентів дозволяє комплексно оцінити потенціал Німеччини як посередника у врегулюванні кризових ситуацій, а також її роль у зміцненні безпеки та стабільності на європейському

континенті. Крім того, результати дослідження можуть стати основою для практичних рекомендацій щодо стратегічного партнерства України з Німеччиною та інтеграції української дипломатії у європейські механізми безпеки.

Ступінь вивченості проблеми. Загальні питання європейської дипломатії та зовнішньої політики Німеччини досліджені у працях таких вітчизняних та зарубіжних учених, як Бредіксен С. [57], Віттрок Ф. [172], Маулль Г.В. [143], Кіссінджер Г. [21], Моргентау Г. [30]. Історичні аспекти та теоретичні підходи до вивчення європейської інтеграції висвітлені у роботах МакНамара К. [144], Циглер К. [175], Габермас Ю. [10], Гідденс Е. [11]. Питання, пов'язані безпосередньо з реакцією ЄС та Німеччини на російську агресію після 2022 року, знайшли відображення в аналітичних звітах провідних європейських think-tankів [93] (наприклад, Німецького товариства зовнішньої політики – DGAP [46], Європейської ради з міжнародних відносин – ECFR [44]) та у публікаціях Штюдемманн Л. [162], Фукс Д. [115], Бігусяк О.І. [9], Гриненко А.М. [12]. Однак комплексних досліджень, присвячених саме стратегічній ролі Німеччини в європейській дипломатії в контексті російсько-української війни, є недостатньо. Існуючі роботи часто аналізують або загальну політику ЄС, або зосереджуються на окремих аспектах позиції Німеччини (санкції, поставки озброєнь), не формуючи цілісної картини її дипломатичної стратегії та впливу на механізми ЄС. Ця прогалина обумовлює доцільність подальшої розробки теми.

Об'єкт дослідження магістерської роботи є європейська дипломатія і стратегічна роль Німеччини в російсько-українській війні.

Предмет дослідження – стратегічна роль, механізми впливу та дипломатична стратегія зовнішньої політики Німеччини у формуванні та реалізації курсу європейської дипломатії під час повномасштабної російсько-української війни (з 2022 року - дотепер).

Мета роботи полягає у комплексному аналізі стратегічної ролі Німеччини в європейській дипломатії під час російсько-української війни та

визначити на цій основі її вплив на формування спільної політики безпеки ЄС, а також перспектив українсько-німецької взаємодії.

У процесі дослідження розв'язувалися наступні завдання:

- розглянути європейську дипломатію як об'єкт міжнародно-політичного аналізу та визначити її ключові функції у сучасних міжнародних відносинах;
- проаналізувати понятійно-категоріальний апарат дослідження для його застосування у контексті сучасних кризових конфліктів;
- оцінити соціально-політичний та економічний потенціал Німеччини як провідного актора європейської політики;
- дослідити основні доктринальні документи та виявити тенденції ФРН і міжнародних організацій щодо війни в Україні;
- проаналізувати проблемні поля реалізації зовнішньої політики Німеччини в умовах конфлікту;
- дослідити ініціативи та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та зміцнення європейської безпеки;
- визначити геополітичні чинники, що впливають на трансформацію міжнародної безпекової системи та зовнішньої політики Німеччини;
- оцінити перспективи українсько-німецького співробітництва у сфері політики, економіки та безпеки;
- спрогнозувати участь Німеччини у врегулюванні конфлікту та формуванні стратегічних рішень на рівні ЄС.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнотеоретичних, експлікативних та конструктивних методів. До загальнотеоретичних методів належать аналіз, синтез, порівняння та узагальнення, що застосовувалися для вивчення наукової літератури та формування теоретичного каркасу дослідження. Серед експлікативних методів ключовим був контент-аналіз офіційних документів інституцій ЄС та уряду ФРН, програмних промов політиків, що дозволило виявити ключові дискурси та зміни в політичній риторичі. З конструктивних методів використано системний підхід для аналізу європейської дипломатії як

цілісного механізму та сценарне моделювання для оцінки перспектив розвитку ситуації.

Специфіка джерельної бази. Інформаційну основу дослідження склали: офіційні документи інституцій ЄС (рішення Ради ЄС, комунікації ЄСЗД) та уряду ФРН; наукові монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів, як як Бредіксен С. [57], Віттрок Ф. [172], Маулль Г.В. [143], Кіссінджер Г. [21], Моргентау Г. [30]; аналітичні звіти авторитетних міжнародних центрів (DGAP [46], ECFR [44]); матеріали вітчизняних та європейських ЗМІ. Найбільш цінними є публікації та звіти, що з'явилися після 2022 року, оскільки вони безпосередньо аналізують реакцію на повномасштабне вторгнення. Основною проблемою джерельної бази є динамічність ситуації, що потребує постійного оновлення інформації та перевірки даних.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків; містить 80 сторінок тексту, 7 таблиць, 7 рисунків, 1 додаток. Список джерел включає 177 найменування літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ НІМЕЧЧИНИ

1.1. Європейська дипломатія як об'єкт міжнародно-політичного аналізу

Сучасна європейська дипломатія, будучи складним, багатовимірним і динамічним явищем міжнародних відносин, що поєднує традиційні міждержавні практики з механізмами наднаціональної координації, формує предметний простір для інтенсивного наукового дискурсу. Метою даного підрозділу є систематизація основних концептуальних підходів до її дослідження та критичний аналіз наукової літератури й джерел, що дозволяють розкрити специфіку європейської дипломатії як об'єкта міжнародно-політичного аналізу, зокрема в контексті викликів, спричинених російською агресією проти України. Актуальність дослідження зумовлена не лише геополітичними зрушеннями, але й внутрішньоінституційною трансформацією ЄС, зокрема посиленням ролі Європейської служби зовнішніх дій (ЄСЗД) та пошуком нових форматів «координаційної дипломатії» в умовах гібридних загроз [45].

Характеристика джерел та літератури за темою дослідження свідчить про її міждисциплінарний характер і високу ступінь актуальності. У контексті дослідження джерельну базу можна класифікувати за кількома критеріями. За типом виокремлюються: первинні джерела – офіційні документи інституцій ЄС (рішення Ради ЄС, комунікації Європейської служби зовнішніх дій, заяви Європейської ради) та урядові документи ФРН, які фіксують фактичний стан та еволюцію політичних позицій [45;90]; вторинні джерела – наукові монографії та статті, що пропонують інтерпретацію та аналіз подій. До окремої категорії слід віднести аналітичні звіти авторитетних європейських think-tankів [93] (наприклад, Німецького товариства зовнішньої політики - DGAP, Європейської ради з міжнародних відносин - ECFR), які пропонують оперативну оцінку конкретних дипломатичних ініціатив [46; 44].

За тематичним спрямуванням література структурується навколо двох основних напрямів: дослідження наднаціонального виміру дипломатії ЄС та аналіз зовнішньополітичних стратегій окремих держав-членів, серед яких ключове місце посідає Німеччина. Так, праці таких авторів, як МакНамара К. [144] та Сандберг М. [154], присвячені інституційній архітектурі та колективним механізмам прийняття рішень в ЄС, тоді як роботи Кіллермана Б. [140] та Бігуна А. [52] детально аналізують роль і місце ФРН у цій системі. Особливу цінність становлять роботи, що з'явилися після 2022 року, оскільки вони безпосередньо рефлексують на вплив російсько-української війни на європейський політичний ландшафт [149; 81]. Важливим методологічним викликом залишається необхідність критичного осмислення джерел, що походять з різних політичних та академічних традицій, зокрема врахування специфіки німецької дослідницької школи з її акцентом на інституційний аналіз та англосаксонської, більш схильної до теоретичних узагальнень.

Висвітлення основних концептуальних підходів дозволяє виокремити кілька ключових теоретичних парадигм, що домінують у науковому обговоренні природи та динаміки європейської дипломатії.

Реалістичний підхід, представлений у роботах низки сучасних дослідників [148], розглядає європейську дипломатію переважно через призму національних інтересів, конкурентної боротьби та балансу сил. З цієї позиції, дипломатична активність ЄС, особливо у сфері санкційної політики, є наслідком узгодження (або суперництва) стратегій провідних держав, таких як Німеччина та Франція. Слабкістю даного підходу є його обмежена здатність пояснити феномен делегування суверенітету та формування спільних, наднаціональних позицій у ситуаціях кризи, що демонструє не лише конфлікт, але й солідарність. Однак, у контексті війни в Україні, реалізм отримує нове звучання, оскільки безпосередня зовнішня загроза об'єктивно посилює роль силових факторів та безпекових розрахунків у формуванні дипломатичного курсу як окремих країн, так і ЄС в цілому.

На противагу йому, ліберально-інституціоналістський підхід [153] акцентує увагу на вирішальній ролі інституцій, багатосторонніх процедур і норм, що формують середовище для співпраці. Ця парадигма є ключовою для розуміння механізмів функціонування Європейської служби зовнішніх дій, ролі Ради ЄС у формуванні Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (СЗПБ) та значення комітетології. Він дозволяє проаналізувати, як навіть такі різні актори, як держави-члени, знаходять компроміси в рамках установлених інституційних рамок. Однак, інституціоналізм може применшувати роль силових асиметрій та геополітичних розрахунків. Саме цей підхід є найбільш плідним для аналізу практичних аспектів «єдиного голосу» ЄС на міжнародних форумах, таких як ООН або G20 [93].

Конструктивістська парадигма, що бере за основу концепцію «нормативної сили Європи» (Normative Power Europe), зосереджена на ідеологічних та ціннісних засадах зовнішньої політики. Вона пропонує глибоке розуміння того, як такі норми, як верховенство права, демократія та права людини, формують ідентичність ЄС як актора та визначають його дипломатичні цілі, зокрема у протидії російській агресії. Цей підхід є незамінним для аналізу дискурсу та ідеологічного обґрунтування політики ЄС і Німеччини, проте може абстрагуватися від матеріальних обмежень та прагматичних інтересів. У сучасних умовах виникає дискусія щодо кризи «нормативної сили» Європи, чи є вона ідеалом, до якого слід прагнути, чи вже стала реальним інструментом «силової дипломатії» в умовах протистояння з авторитарними режимами [143].

Окрім того, у літературі присутній неофункціоналістський підхід, який пояснює поступове розширення наднаціональної компетенції в зовнішній політиці логікою «позитивного перенесення» (spill-over), коли інтеграція в одній сфері (наприклад, економічній) обумовлює необхідність інтеграції в інших (безпека, дипломатія) [139]. В контексті російської агресії цей підхід набуває нової актуальності, оскільки криза безпеки прискорила інтеграцію в

оборонній сфері (наприклад, ініціатива «Стратегічний компас»), що, в свою чергу, впливає на дипломатичні інструменти Союзу.

Таким чином, аналіз джерел та літератури засвідчує, що європейська дипломатія є багатоаспектним об'єктом дослідження, який потребує комбінованого застосування різних теоретичних інструментів. Жодна з розглянутих парадигм окремо не може запропонувати вичерпного пояснення її складності. Для цілісного аналізу необхідно також враховувати вплив недержавних акторів (транснаціональних корпорацій, ЗМІ, громадянського суспільства) та глобальних викликів (кібербезпека, енергетична безпека), які формують новий контекст для дипломатичної діяльності. Синтез цих підходів – врахування як матеріальних інтересів і силових відносин (реалізм), так і інституційних механізмів (ліберальний інституціоналізм) та нормативно-ціннісного виміру (конструктивізм) – є необхідною методологічною основою для подальшого аналізу стратегічної ролі Німеччини в умовах глибокої кризи безпеки в Європі. Подолання методологічних меж між парадигмами відкриває шлях до більш гнучкого та об'єктивного розуміння трансформації європейської дипломатії в епоху геополітичної нестабільності.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Понятійно-категоріальний апарат дослідження європейської дипломатії та зовнішньої політики Німеччини є фундаментальною складовою наукової роботи, оскільки він забезпечує системність, логічну цілісність та однозначність тлумачення ключових термінів і категорій. В рамках дослідження стратегічної ролі Німеччини в умовах російсько-української війни цей апарат виконує методологічну функцію, формує рамки аналізу, дозволяє чітко визначити предмет і об'єкт дослідження та забезпечує можливість об'єктивної інтерпретації результатів. Розробка чіткого понятійного апарату є необхідною для всебічного аналізу європейської

дипломатії, оскільки вона дозволяє поєднати історичний, інституційний, політичний та соціокультурний аспекти в єдину системну модель дослідження, зокрема в контексті кризового управління та геополітичних зрушень.

Одним із ключових понять є «європейська дипломатія». У науковій літературі вона розглядається як комплекс політичних, економічних, безпекових та культурних інструментів, що забезпечують взаємодію держав у межах ЄС та формування єдиної зовнішньої політики. Л. Новіков визначає європейську дипломатію як систему координаційних механізмів, що дозволяють державам-членам узгоджувати позиції у міжнародних питаннях і здійснювати колективні дії для досягнення стабільності, безпеки та економічного розвитку [149]. Дж. Херманн підкреслює роль європейської дипломатії як інструменту колективної безпеки, формування консенсусу та просування політичних і економічних інтересів ЄС у світі [129]. А. Даллінгер наголошує на інтеграційній функції європейської дипломатії, де національні стратегії держав поєднуються з наднаціональними ініціативами, що дозволяє аналізувати дипломатичну діяльність як багаторівневий процес, включно з координацією позицій у кризових ситуаціях, багатосторонніх переговорах і миротворчих ініціативах [81]. У контексті російсько-української війни європейська дипломатія набула особливого значення як механізм формування єдиної позиції щодо санкцій, військової допомоги Україні та дипломатичної ізоляції агресора.

Серед інших авторів, які досліджували європейську дипломатію, слід відзначити К. МакНамару, який трактує її як механізм формування політичного впливу ЄС на міжнародній арені [144]; Р. Йонгера, що акцентує увагу на дипломатичних інструментах у сфері безпеки [139]; та М. Сендберга, який підкреслює значення культурних і соціальних аспектів у дипломатичній взаємодії держав-членів ЄС [154]. Таким чином, поняття

«європейська дипломатія» включає як традиційні дипломатичні форми, так і новітні механізми, що забезпечують колективну зовнішньополітичну поведінку держав, поєднуючи класичні практики міждержавної взаємодії з наднаціональними інструментами ЄС, що особливо актуально в умовах гібридних загроз та змін у архітектурі європейської безпеки.

«Зовнішня політика» є наступним ключовим поняттям. Вона визначається як цілеспрямована діяльність держави або наднаціональної організації щодо регулювання міжнародних відносин, використання дипломатичних, економічних, безпекових та культурних інструментів. Зовнішня політика не обмежується офіційними дипломатичними актами, а включає комплекс стратегічних рішень і практичних дій для реалізації національних та колективних інтересів. Для Німеччини зовнішня політика проявляється у формуванні санкційних режимів ЄС, участі у миротворчих ініціативах, координації дій у кризових регіонах та формуванні спільних позицій щодо безпеки і стабільності у Східній Європі під час російсько-української війни. Концепція «*Zeitenwende*» (поворотна точка), проголошена канцлером Олафом Шольцем у 2022 році, стала ключовим моментом у трансформації зовнішньої політики Німеччини, що означало перехід від традиційного пацифізму до активної безпекової політики, збільшення оборонних видатків та переорієнтацію зовнішньополітичних пріоритетів у відповідь на російську агресію [36].

Категорія «стратегічна роль держави» відображає здатність держави впливати на міжнародні процеси, визначати регіональні пріоритети, координувати дії союзників і брати участь у прийнятті ключових рішень. Вона класифікується за сферою впливу (політична, економічна, безпекова, гуманітарна) та інструментами реалізації (дипломатичні, економічні, військові, інформаційні). Стратегічна роль Німеччини проявляється у здатності формувати політику ЄС щодо санкцій, брати участь у

посередницьких переговорах, миротворчих операціях та визначати регіональні пріоритети. Після початку повномасштабної війни Росії проти України стратегічна роль Німеччини значно посилилася, що виявилось у її лідерстві у формуванні європейської позиції щодо підтримки України, координації військових поставок та фінансової допомоги.

Поняття «міжнародна безпека» охоплює комплекс політичних, економічних, військових і соціальних заходів, спрямованих на попередження конфліктів, мінімізацію ризиків та підтримку стабільності в регіоні. Воно включає концепції колективної безпеки, оборонної інтеграції та співпраці держав у сфері безпеки. Система міжнародної безпеки для Німеччини реалізується через участь у НАТО, миротворчих операціях ООН та механізмах колективного реагування ЄС. Російсько-українська війна стала випробуванням для системи міжнародної безпеки, викликавши необхідність адаптації європейських механізмів безпеки до нових загроз, зокрема через посилення східного флангу НАТО, створення нових форматів співпраці та перегляд стратегії європейської оборони [146; 35].

«Дипломатичний потенціал» держави включає ресурсну, інституційну та експертну спроможність реалізовувати зовнішньополітичні пріоритети, брати участь у переговорах та координувати міжнародні ініціативи. Він класифікується за типами ресурсів: людський, фінансовий, технологічний, а також за інституційними структурами – посольства, консульства, представництва при міжнародних організаціях. Дипломатичний потенціал Німеччини є одним з найпотужніших у Європі, що дозволяє їй ефективно впливати на прийняття рішень у ключових міжнародних інституціях, таких як ЄС, НАТО та G7. У контексті російсько-української війни дипломатичний потенціал Німеччини спрямований на мобілізацію міжнародної підтримки для України, координацію санкційних рішень та пошук шляхів дипломатичного врегулювання конфлікту [155].

Категорія «кризовий менеджмент» визначає набір процедур і механізмів реагування держав на несподівані зовнішньополітичні виклики. Вона включає превентивні, оперативні та стратегічні заходи, а також інтеграцію дій держави з багатосторонніми форматами співпраці. Для Німеччини кризовий менеджмент реалізується через діяльність у форматах ЄС, НАТО та ООН, дозволяючи швидко реагувати на міжнародні кризи та координацію колективних дій. У умовах російсько-української війни кризовий менеджмент Німеччини включає не лише дипломатичні зусилля, але й оперативну допомогу Україні, гуманітарну підтримку та участь у міжнародних санкціях проти Росії [82; 130].

«Геополітичні фактори» охоплюють територіально-політичні, економічні, культурні та історико-стратегічні умови, що впливають на формування зовнішньої політики держав. Вони враховують історичні конфлікти, економічні залежності, географічне розташування, ресурсні можливості та партнерські зв'язки. Геополітичні фактори визначають пріоритети держави, її роль у регіональних і глобальних системах безпеки, а також інструменти дипломатичного впливу. Для Німеччини ключовими геополітичними факторами у контексті російсько-української війни є її центральне положення в Європі, економічні зв'язки з Росією та Україною, роль у ЄС та НАТО, а також історична відповідальність за безпеку в регіоні [42].

Узагальнення понятійно-категоріального апарату дозволяє побудувати комплексну класифікацію основних категорій дослідження, що забезпечує методологічну основу для аналізу європейської дипломатії та зовнішньої політики Німеччини. Воно дає змогу одночасно оцінювати традиційні та новітні інструменти дипломатії, співвідношення національних і наднаціональних пріоритетів, взаємозв'язок політичних, економічних, безпекових та культурних аспектів міжнародної взаємодії. Понятійний апарат

також дозволяє формувати практичні рекомендації щодо ефективності зовнішньополітичних стратегій у кризових умовах міжнародної безпеки та прогнозувати можливі сценарії розвитку дипломатичних практик у європейському та глобальному контексті, що особливо актуально в умовах сучасних конфліктів, таких як російсько-українська війна, яка стала випробуванням для європейської системи безпеки та зовнішньої політики Німеччини.

1.3. Соціально-політичний та економічний профіль Німеччини

Сучасна Німеччина пройшла складний історичний шлях господарського освоєння - від середньовічних торгових шляхів Ганзи через промислову революцію XIX століття в Рурському регіоні до формування моделі соціальної ринкової економіки після Другої світової війни. Вирішальним моментом стало возз'єднання Західної та Східної Німеччини у 1990 році, що започаткувало інтеграцію колишніх соціалістичних земель у єдиний економічний механізм [75].

Федеративна Республіка Німеччина функціонує як федеративна парламентська республіка з 16 автономних земель. Конституційний устрій передбачає чіткий поділ влади: законодавча влада належить двопалатному парламенту (Бундестаг приймає закони та бюджет, Бундесрат забезпечує представництво земель), виконавча влада - Федеральному уряду на чолі з канцлером, який визначає напрямки політики, а глава держави - Федеральний президент - виконує представницькі функції. Система місцевого самоврядування ґрунтується на принципі комунальної автономії (Gemeindeordnungen) [75].

Станом на 2025 рік, після формування нової правлячої коаліції, уряд очолює канцлер Фрідріх Мерц (Християнсько-демократичний союз), а главою держави є Франк-Вальтер Штайнмаєр (Соціал-демократична партія Німеччини). Коаліційний уряд складається з представників ХДС/ХСС та

Соціал-демократичної партії Німеччини. Віце-канцлером та федеральним міністром фінансів є Ларс Клінгбайль (СДПН) [108].

Німеччина займає центральне геополітичне положення в Європі, межує з 9 державами і має вихід до Балтійського та Північного морів. Територія країни становить 357 588 км² із переважно помірно-континентальним кліматом. Природно-ресурсний потенціал включає значні запаси кам'яного та бурого вугілля, солей калію, міді та нікелю. Земельні ресурси розподілені таким чином: сільськогосподарські угіддя займають 48% території, ліси - 32%. Серед природних ризиків - повені на річках Рейн і Ельба та лісові пожежі в Бранденбурзі. Країна інтегрована в ключові транскордонні структури та є важливим транспортним вузлом європейських коридорів «Північ-Південь» і «Схід-Захід» [94; 97].

Демографічна ситуація характеризується стабільним населенням 83,5 млн осіб (станом на 27.11.2025) із густиною 236 осіб/км². Рівень урбанізації досягає 77,4% із найбільшими агломераціями: Рейн-Рур (11 млн), Берлін (4,5 млн), Франкфурт (2,5 млн). Спостерігаються тенденції субурбанізації та реурбанізації, а також депопуляція сільських районів на сході країни. Демографічна динаміка відзначається природним спадом (-0,2%), який компенсується позитивним міграційним сальдо (+0,8 на 1000 осіб). Вікова піраміда демонструє тенденцію до старіння: 14% населення у віці 0-14 років, 64% - 15-64 роки та 22% - старше 65 років [111].

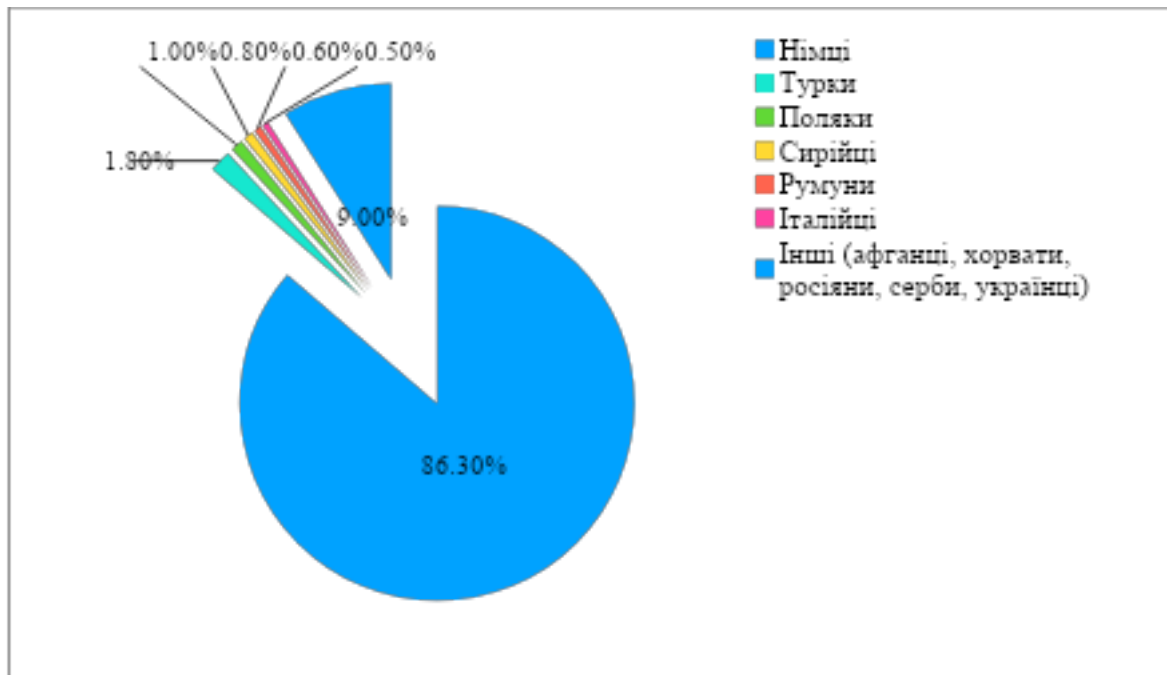

Рис. 1.1. Етнічний склад населення Німеччини (2024 рік)

Складено автором за матеріалом [111]

Етнокультурний простір відрізняється різноманітністю: етнічний склад включає німців (86,3%), турків (1,8%), поляків (1%), сирійців (0,8%). Станом на 4 жовтня 2025 року в Центральному реєстрі іноземців Німеччини було зареєстровано 1 293 672 українців, які з лютого 2022 року виїхали з України через воєнні дії. Водночас Федеральне міністерство внутрішніх справ не надало точних даних щодо того, скільки українців відтоді залишили Німеччину. За словами речника міністерства, станом на кінець вересня близько 450 000 осіб більше не були зареєстровані як резиденти у німецьких органах влади [111].

У суспільстві переважає нуклеарна модель родини, хоча в сільських регіонах Баварії та Баден-Вюртембергу зберігаються традиції великих родин. Релігійна палітра представлена католиками (26%), протестантами (23,7%), мусульманами (5,5%) [113]. Церкви мають публічно-правовий статус і отримують церковний податок. Мовна ситуація характеризується домінуванням німецької літературної мови при збереженні регіональних діалектів [42]. Національна ідея ґрунтується на принципах соціальної ринкової економіки та європейської інтеграції, а основним цінностями є

порядок, працьовитість і соціальна відповідальність [105]. Культурне життя відзначається розвиненими традиціями (Різдвяні ярмарки, Октоберфест, Карнавал у Рейнській області), потужною музейною інфраструктурою (понад 6000 музеїв) та театральною сценою (понад 140 театрів) [123; 122; 125].

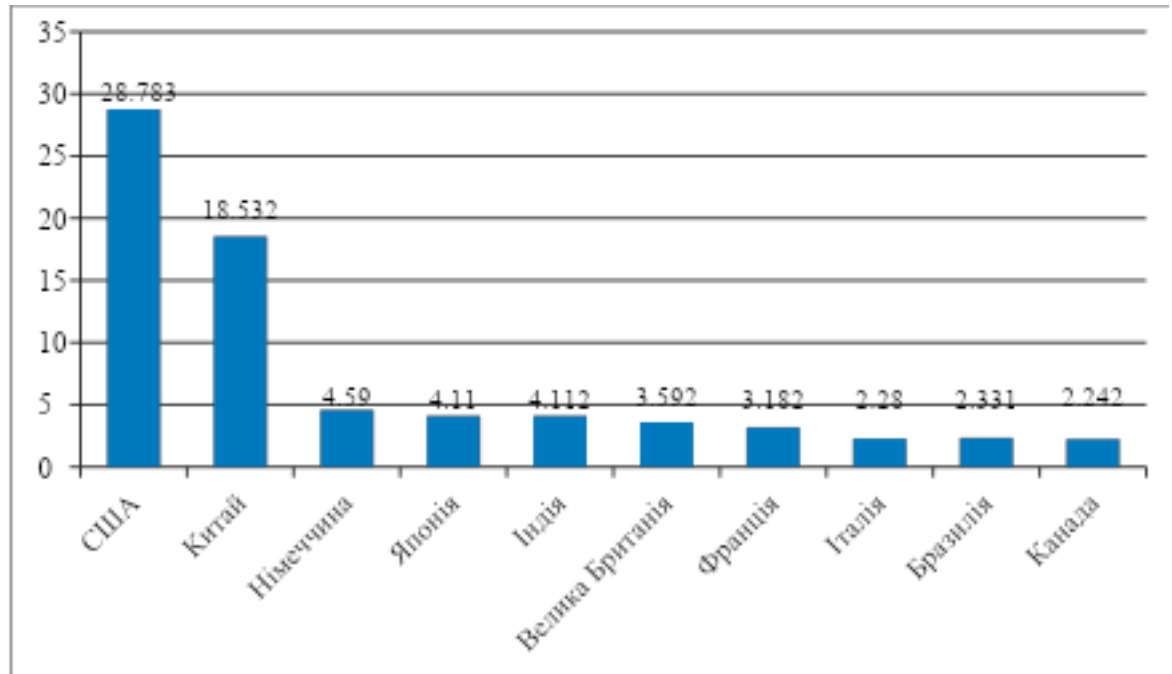

Рис. 1.2. Рейтинг найбільших економік світу за обсягом номінального ВВП за 2024 рік [136]

Економічна модель ґрунтується на принципах соціальної ринкової економіки з комбінованою стратегією розвитку, що включає експортну орієнтацію (40% ВВП), інноваційну стратегію «Industrie4.0», імпортозаміщення в енергетичному секторі та сталий розвиток (Energiewende). Стратегія сталого розвитку передбачає перехід до вуглецево-нейтральної економіки до 2045 року, інвестиції в «зелені» технології та стимули для екологічного модернізування промисловості. Це робить німецьку економіку більш стійкою до екологічних викликів. У відповідь на глобальні виклики Німеччина посилює стратегічну автономію в ключових галузях, резервування критичних матеріалів та розвиток власних технологічних рішень. Це дозволяє країні зберігати економічний суверенітет у умовах геополітичної нестабільності [103].

Основні макроекономічні показники Німеччини у 2024 році

Показник	Всього	Відсоток, %	На 1 жителя
Чисельність населення	84,4 млн осіб	100%	-
ВВП у порівняльних цінах (за паритетом купівельної спроможності)	5,42 трлн дол.	-	64 218 дол.
ВВП в поточних цінах (за офіційним обмінним курсом)	4,63 трлн дол.	-	54 857 дол.
Середній темп зростання ВВП в 2022-2024 рр.	-	0,8 %	-
Валове національне накопичення	1,12 трлн дол.	24,2% ВВП	13 270 євро
Використання ВВП:			
- споживання населення	2,28 трлн євро	49,2% ВВП	27 014 євро
- державне споживання	985 млрд євро	21,3% ВВП	11 670 євро
- інвестиції в основний капітал	892 млрд євро	19,3% ВВП	10 569 євро

Продовження таблиці 1.1

Показник	Всього	Відсоток, %	На 1 жителя
- експорт товарів і послуг	2,05 трлн євро	44,3% ВВП	24 289 євро
- імпорт товарів і послуг	1,84 трлн євро	39,8% ВВП	21 801 євро
Структура ВВП:			
- сільське і лісове господарство	92 млрд євро	2,0% ВВП	1 090 євро
- промисловість і будівництво	1,25 трлн євро	27,0% ВВП	14 810 євро
- сфера послуг	3,28 трлн євро	71,0% ВВП	38 863 євро
Темп зростання промисловості	-	1,5%	-
Зайнятість в економіці	46,2 млн осіб	-	-
Структура зайнятості:			
- сільське і лісове господарство	1,2 млн	2,6%	-

- промисловість і будівництво	11,8 млн	25,5%	-
- менеджмент й ІТР	8,5 млн	18,4%	-
- торгівля й офісні послуги	15,2 млн	32,9%	-
- інші послуги	9,2 млн	20,6%	-
Рівень безробіття	-	3,2%	-

Складено автором за матеріалами: [136; 112]

Макроекономічні показники свідчать про стабільне зростання: ВВП зріс з 4,1 трлн євро у 2023 році до 4,6 трлн євро у 2024 році, ВВП на душу населення збільшився з 48 700 до 51 000 євро. Інфляція значно знизилася з 6,2% до 2,8%, а державний борг скоротився з 65% до 63% ВВП. Державне регулювання економіки характеризується помірним втручанням (частка держсектора - 28%), прогресивною податковою системою (податок на прибуток до 45%), орієнтацією на стабільність євро та високим рівнем соціальних гарантій. Бюджетна політика ґрунтується на принципі «чорного нуля» (SchwarzeNull) - збалансованого бюджету, що формується з податкового податку (25%), ПДВ (32%) та корпоративних податків (15%). Ця модель формувалася протягом десятиліть і стала основою «економічного дива» країни після Другої світової війни. Її унікальність полягає в оптимальному поєднанні ефективності ринкових механізмів із соціальною справедливістю [119].

Промисловий комплекс залишається основою економічної могутності, демонструючи зростання на 1,5% у 2024 році. Ключові галузі показують позитивну динаміку: машинобудування зросло на 2,8%, автомобілебудування - на 3,2%, високотехнологічні галузі - на 4,1%. В структурі господарства виділяються основні економічні центри: Рейн-Рурський промисловий кластер, Франкфуртський фінансовий центр, Штутгартський автомобільний кластер та Мюнхенський технологічний хаб. Периферійні території, такі як східні землі та сільські райони Мекленбургу-Передньої Померанії, потребують структурної підтримки [124; 117].

Держава виконує регулюючу роль в економіці, втручаючись лише для виправлення ринкових несправностей та забезпечення соціальної справедливості. Основними інструментами державного впливу є антимонопольне законодавство, регулювання фінансових ринків та підтримка стратегічних галузей. Економічне управління здійснюється через Федеральне міністерство економіки та енергетики, Німецький федеральний банк та інші спеціалізовані органи, що забезпечує комплексний підхід до регулювання.

Співвідношення державного та приватного секторів демонструє збалансованість моделі: частка державного сектора становить приблизно 28% ВВП, приватного - 72%. Держава зберігає контроль над стратегічними підприємствами, такими як залізниці, енергетика та телекомунікації, через прямі участі та золоті акції. Це дозволяє поєднувати переваги приватної ініціативи з державним контролем у ключових секторах економіки [124].

Фіскальна політика характеризується прогресивною шкалою оподаткування (від 14% до 45%), високими соціальними внесками (близько 40% від заробітної плати), податком на додану вартість 19% (7% на продукти першої необхідності), а також цільовими податковими пільгами для стимулювання інновацій. Така система забезпечує стабільні надходження до бюджету при збереженні стимулів для економічного зростання [104].

Грошова політика, як членом єврозони, делегована Німеччиною Європейському центральному банку. Однак Німецький федеральний банк продовжує відігравати важливу роль у формуванні фінансової політики, дотримуючись принципів стабільності та боротьби з інфляцією, що відображає традиційну німецьку прихильність до фінансової консервативності [119].

Соціальна політика включає універсальну систему медичного страхування, гнучку систему пенсійного забезпечення, активну політику на ринку праці, розвинену систему соціальної допомоги та страхування від безробіття. Ця комплексна система соціального захисту є невід'ємною частиною німецької економічної моделі [103].

Зовнішньоекономічна політика орієнтована на вільну торгівлю та відкриті ринки, активну участь у міжнародних економічних організаціях, підтримку німецьких експортерів та залучення прямих іноземних інвестицій. Це робить Німеччину одним з найбільш інтегрованих у світову економіку держав.

Стратегії економічного розвитку демонструють динамічність німецької економічної моделі. Експортна орієнтація, що виражається у спеціалізації на високотехнологічній продукції, розвитку торгових мереж по всьому світу та підтримці малого і середнього бізнесу (Mittelstand), дозволила країні посісти третє місце у світі за обсягами експорту. Імпортозаміщення в енергетиці, яке посилюється після аварії на Фукусімі, виражається у поступовому відході від атомної енергетики, розвитку відновлюваних джерел енергії та диверсифікації джерел енергопостачання. Це зменшує енергетичну залежність країни та сприяє енергетичній безпеці [100; 99].

Транспортна інфраструктура включає розгалужену мережу автобанів (13 000 км), залізниць (38 000 км) та потужні морські порти (Гамбург, Бремен). Країна інтегрована в транс'європейські транспортні мережі (TEN-T), зокрема через коридори А3, залізничний шлях Роттердам-Генуя та водний шлях Майн-Дунай [103].

Політична система відзначається стабільністю демократичних інститутів. Партильний спектр представлений ХДС/ХСС (32%), СДПН (28%), «Союз-90/Зелені» (18%), АдН (22%). Високий рівень демократії підтверджується індексом 8,65 балів (16-е місце у світі).

Міжнародні позиції Німеччини підтверджуються провідними місцями у глобальних рейтингах: перше місце у Глобальному індексі м'якої сили (78,4 бала), третє місце за індексом глобалізації КОФ (88,2 бала), 15-те місце за індексом конкурентоспроможності (79,1 бал) [56; 141; 132].

Таблиця 1.2

Місце Німеччини в міжнародних рейтингах

Об'єкт дослідження (час публікації)	Місце	Кількість країн	Організація
Глобальний індекс м'якої сили (лютий 2024)	1	121	Brand Finance
Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності (червень 2024)	19	64	IMD World Competitiveness Center
Індекс демократії (лютий 2024)	16	167	The Economist Intelligence Unit
Індекс розвитку людського потенціалу (березень 2024)	9	193	Програма розвитку ООН
Індекс економічної свободи (лютий 2024)	23	184	The Heritage Foundation
Індекс добробуту Legatum (листопад 2024)	13	167	Legatum Institute
Зручність ведення бізнесу (березень 2024)	22	190	Всесвітній банк

Складено автором за матеріалами: [56; 132; 86; 168; 163; 142; 173]

Сучасні виклики включають структурні проблеми демографічного старіння (22% населення старше 65 років), необхідність енергетичної трансформації, завдання цифрової модернізації та інтеграцію мігрантів [64]. Проте, через поєднання економічної потужності, політичної стабільності, сприятливого геополітичного положення та активної участі в європейських інститутах, Німеччина зберігає статус провідного актора ЄС. Стратегічні ініціативи, такі як програма «енергетичного повороту» (Energiewende) та активна роль у формуванні спільної оборонної політики ЄС, демонструють здатність держави визначати стратегічні пріоритети інтеграційних процесів та формувати архітектуру безпеки в умовах глобальної турбулентності.

РОЗДІЛ 2. ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ НІМЕЧЧИНИ У КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Аналіз основних доктринальних документів та тенденції трансформації зовнішньої політики Німеччини та міжнародних організацій у відповідь на війну в Україні

Перед початком російської агресії зовнішня політика Німеччини була витримана в дусі «прагматичного діалогу», що відображалось у спробах поєднати економічні інтереси з підтримкою стабільності в Європі. Берлін намагався балансувати між збереженням тісних енергетичних зв'язків із Росією – зокрема через проєкти «Північний потік» та «Північний потік-2» – і прагненням підтримувати добрі відносини із західними партнерами. Ця політика базувалася на переконанні, що економічна взаємозалежність сприятиме миру і стримуватиме конфлікти, а дипломатичні канали будуть забезпечувати ефективний діалог [53].

Водночас Німеччина займала позицію посередника між Заходом та Сходом, що відбивалося у її активній підтримці розширення Європейського Союзу та НАТО на схід. У зовнішній політиці переважав акцент на багатосторонність і дотримання міжнародного права, із мінімізацією військових втручань, що відображалось у стриманості у військовій підтримці навіть у кризових ситуаціях, як це було на початку війни на Донбасі у 2014 році.

Війна в Україні стала поворотним моментом, що кардинально трансформував підходи Німеччини до безпеки та зовнішньої політики. З 24 лютого 2022 року, коли Росія розпочала повномасштабне вторгнення, політичне керівництво країни опинилося перед необхідністю швидко реагувати на безпрецедентну загрозу європейській безпеці [50].

Попри початкові сумніви й внутрішні дискусії, Німеччина поступово відмовилася від старих стратегій стриманості й почала активно підтримувати Україну у військовому, економічному та гуманітарному вимірах. Зокрема, канцлер Олаф Шольц у своєму зверненні 27 лютого 2022 року заявив:

«Німеччина стоїть на боці України, її суверенітету і права на самозахист. Ми готові підтримати її всіма доступними засобами. Це випробування для всього вільного світу» [71].

Новий уряд сформував коаліційну угоду, у якій уперше за довгий час було закладено необхідність значного посилення оборонного потенціалу України. Було прийнято рішення про збільшення військового бюджету з традиційних приблизно 45 мільярдів євро (близько 1,3% ВВП) до понад 100 мільярдів євро (понад 2% ВВП), а також створення спеціального фонду для модернізації Бундесверу [72].

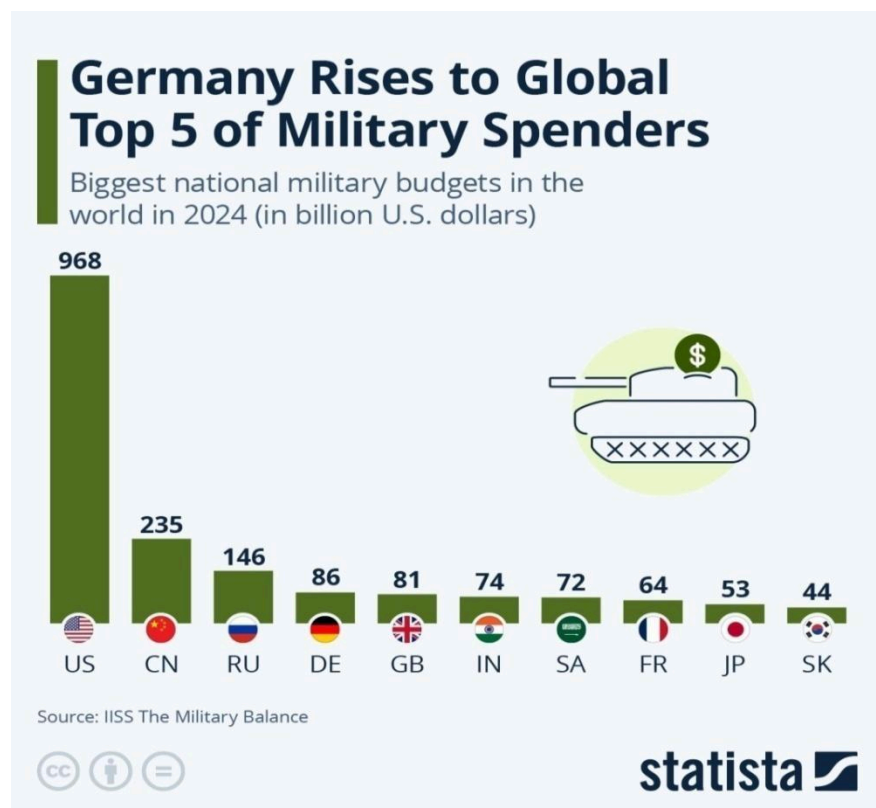

Рис. 2.1. Найбільші національні військові бюджети у світі у 2024 році (у мільярдах доларів США) [158].

Вже у 2023 році витрати на оборону сягнули рекордних 55 мільярдів євро, що свідчить про масштабність трансформації [156].

Як видно на рис. 2.1, у 2024 році Німеччина посіла четверте місце у світі за обсягом військових витрат, що свідчить про суттєве посилення оборонного потенціалу країни у відповідь на виклики безпеці, спричинені війною в Україні. Це зростання військового бюджету є частиною масштабної

трансформації зовнішньої політики Берліна, яка включає нелише збільшення фінансування, але й модернізацію Збройних сил та активну підтримку союзників.

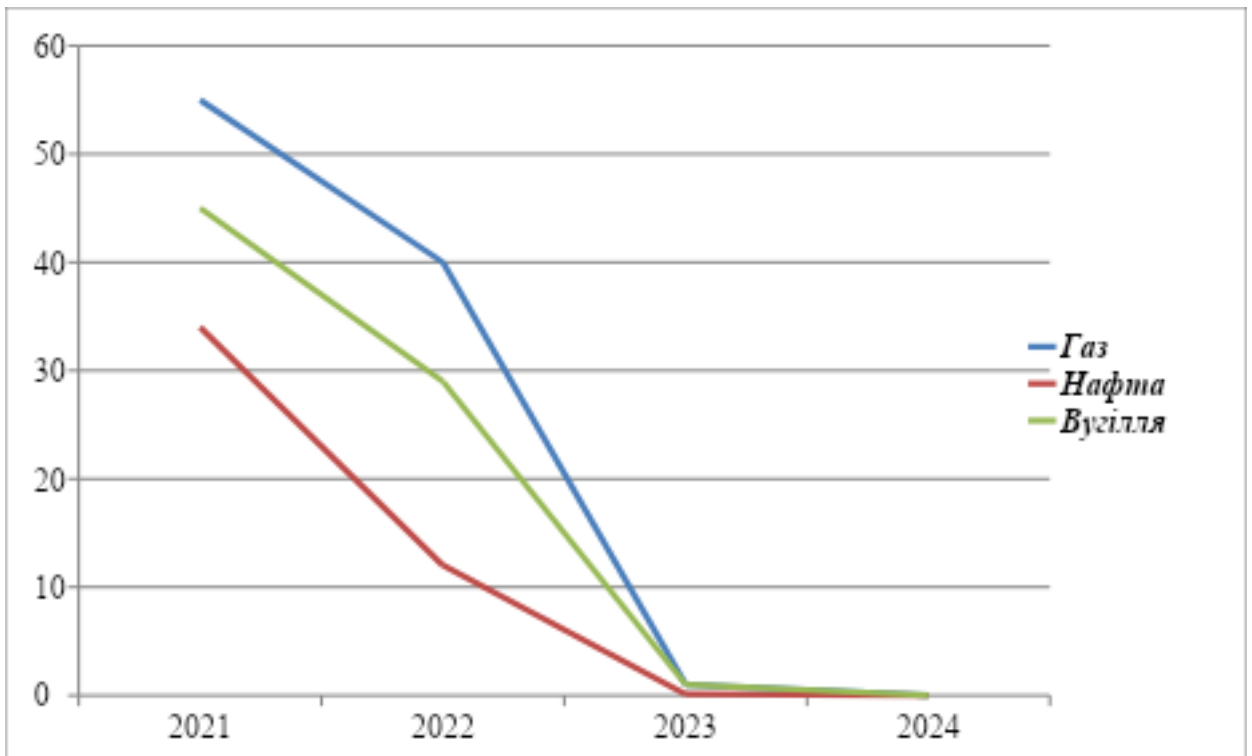

Рис. 2. 2. Динаміка імпорту енергоресурсів із Росії до Німеччини (2021–2024) [53].

Відмова від імпорту російських енергоресурсів, спричинила серйозні виклики для енергетичного сектору Німеччини. Однак це стало каталізатором для диверсифікації постачань, зростання ролі відновлюваних джерел енергії та активізації зусиль у напрямку енергетичної безпеки.

Міністр економіки Роберт Хабек підкреслив: «Ми стоїмо перед історичним поворотом – енергетична незалежність стала ключем до нашої безпеки і стабільного розвитку. Це не просто виклик, а можливість для інновацій» [53].

Як показано на рис. 2.2, Німеччина значно скоротила імпорт енергоресурсів із Росії після початку повномасштабного вторгнення в Україну. У 2021 році частка російського газу в імпорті становила близько 55%, нафти – 34%, а вугілля – 45%. До кінця 2023 року ці показники

знизилися майже до нуля, що свідчить про реалізацію ефективної стратегії енергетичної безпеки та диверсифікації постачань [99].

Військова підтримка України стала одним із центральних елементів нової зовнішньої політики Німеччини. Бундесвер передав Україні десятки тисяч одиниць військової техніки, включаючи протитанкові ракетні комплекси «Панцерфауст», системи протиповітряної оборони IRIS-T, бронетехніку та інше обладнання. За даними Міністерства оборони, лише на військову допомогу Україні вже було витрачено близько €5 мільярдів (2023 рік) та близько €1,6 мільярда (2022 рік). Ще близько €2,9 мільярда були виділені в перші два роки війни на поставки, які надійдуть лише у 2025-2028 роках [54].

Канцлер Шольц у виступі на Мюнхенській конференції з безпеки 2023 року наголосив: «Підтримка України – це не лише моральний обов’язок, це інвестиція у безпеку всієї Європи. Ми не можемо залишатися байдужими, коли порушуються фундаментальні принципи міжнародного права» [145].

Таблиця 2.1

Основні поставки військової допомоги ФРН Україні (2022–2025 рр.)

Категорія	Вид озброєння / системи	Кількість	Дата / період поставки	Примітки
Протиповітряна оборона	IRIS-T SLM/SLS	7 систем поставлено, ще 11 очікується	Восени 2022 – серпень 2025	Системи середньої та короткої дальності; частина інтегрована в координацію європейської ППО
Протиповітряна оборона	Patriot	3 пускові установки передано; 2 додаткові заплановано	Березень 2023 – серпень 2025	Включає модернізацію та навчання персоналу
Бронетехніка	Leopard 1 A5	103 танки	Грудень 2024 – серпень 2025	Передача здійснювалася спільно з Данією та Нідерландами

Продовження таблиці 2.1

Категорія	Вид озброєння / системи	Кількість	Дата / період поставки	Примітки
Бронетехніка	Leopard 2 A6	18 танків	Січень 2023 – 2024	Використовуються у контрнаступальних операціях
Бронетехніка	Marder IFV	140 бойових машин	2023–2024	Включає запасні частини та навчання екіпажів
Артилерія	Zuzana 2	4 самохідні установки	Лютий 2025	Доповнено боеприпасами
Боеприпаси	155-мм снаряди	52 000 + 180 000	Грудень 2024 – квітень 2025	Поставка через координацію з Чехією
БПЛА	HF-1	300 дронів	Лютий 2025	Використовуються для розвідки та коригування артилерії
БПЛА	VECTOR	51 дрон	Лютий 2025	Розвідувальні та тактичні завдання
Радари	TRML-4D	2 станції	Грудень 2024	Інтегровані у систему ІППО
Радари	Спостережні радари	1 100 одиниць	Квітень 2025	Забезпечують раннє виявлення повітряних загроз
Фінансування	Військова допомога	~15 млрд євро	2022–2025	Включає озброєння, боеприпаси, логістику, навчання персоналу

Складено автором за матеріалами: [96; 166]

Паралельно із цим, Берлін ініціював масштабні реформи в оборонній сфері, включно із збільшенням чисельності Збройних сил, модернізацією техніки, розвитком кібербезпеки та підвищенням рівня бойової готовності. Зокрема, створено «Спеціальний фонд безпеки» обсягом 100 мільярдів євро для фінансування цих заходів [55].

У зовнішній політиці Німеччина також активізувала співпрацю із союзниками в НАТО та ЄС. Берлін підтримує посилення оборонних спроможностей східних країн-членів НАТО, бере участь у навчаннях та спільних операціях, а також виступає за створення більш інтегрованої та

незалежної європейської оборонної політики. Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг у своїх заявах неодноразово відзначав «ключову роль Німеччини у зміцненні безпеки Альянсу у цей критичний час» [147].

Паралельно з цим, у німецькому суспільстві тривають активні дискусії щодо балансу між безпекою та економічними витратами. За даними опитувань InfratestDimap, понад 70% населення підтримують політику уряду щодо допомоги Україні і збільшення оборонних витрат, хоча частина громадян висловлює занепокоєння щодо можливих економічних наслідків санкцій і загрози ескалації конфлікту [133].

Крім суто військової та зовнішньополітичної трансформації, війна в Україні спричинила глибокі економічні виклики для Німеччини. Зокрема, розрив енергетичних зв'язків із Росією спровокував значне підвищення цін на енергоносії, що безпосередньо вплинуло на інфляцію і рівень життя населення. У 2022 році інфляція в Німеччині сягнула рекордних 7,9% – найвищого рівня за останні десятиліття [85]. Це змусило уряд впроваджувати низку соціальних програм для підтримки домогосподарств та підприємств, зокрема компенсації на енергоносії та пільгові кредити для малого і середнього бізнесу.

Водночас, кризова ситуація сприяла прискоренню цифрової трансформації та переходу на «зелену» економіку. Німеччина поставила собі за мету до 2030 року збільшити частку відновлюваних джерел енергії в енергобалансі до 80%, що означає масштабні інвестиції в сонячні та вітрові електростанції, розвиток інфраструктури зарядних станцій для електромобілів та підвищення енергоефективності. Міністр екології Штеффі Лемке наголошує: «Екологічна трансформація – це не просто кліматичне питання, це питання національної безпеки та економічної стійкості» [66].

Таблиця 2.2 демонструє суттєві зміни у структурі енергетичного балансу країни до та після 2022 року. Природний газ до 2022 року займав близько 55% загального енергоспоживання Німеччини, значну частину якого забезпечувала Росія. Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну

Німеччина майже повністю припинила прямий імпорт газу з Росії та почала активну диверсифікацію джерел. Наразі основними постачальниками природного газу є Норвегія (48% імпорту), Нідерланди (25%), LNG зі США (15%) та Катару (10%), а також Азербайджан (2%). Це свідчить про зменшення енергетичної залежності від Росії та підвищення національної безпеки [106].

Таблиця 2.2

Джерела енергопостачання Німеччини

Тип енергії	Частка до 2022 року	Частка після 2022 року	Основні постачальники / джерела
Природний газ	55%	30%	Норвегія (48% імпорту), Нідерланди (25%), США LNG (15%), Катар LNG (10%), Азербайджан (2%)
Нафта	35%	35%	Саудівська Аравія, США, Норвегія, Великобританія
Вугілля	10%	30%	Польща, США (мінімальні поставки), скорочення загального використання
Відновлювана енергетика (ВДЕ)	15%	30%	Вітрова енергія, сонячна енергія, біомаса (власне виробництво)
Водень	0%	5%	Нідерланди, Саудівська Аравія, внутрішнє виробництво (пілотні проекти)

Складено автором за матеріалами: [99; 106; 114; 109]

Частка нафти у загальному енергоспоживанні залишилася приблизно на рівні 35%, проте поставки поступово переорієнтовано на Саудівську Аравію, США, Норвегію та Великобританію, що дозволяє зменшити геополітичні ризики. Використання вугілля скоротилося з 10% до 5%, що пов'язано з політикою енергетичного переходу та закриттям частини вугільних теплоелектростанцій, основними постачальниками залишаються Польща та США [106].

Значне зростання спостерігається у секторі відновлюваної енергетики: частка ВДЕ збільшилася з 15% до 30%, включаючи вітрову, сонячну енергію та біомасу, що свідчить про активне впровадження енергетичного переходу та нарощування власного виробництва енергії. Використання водню, яке до 2022 року було практично відсутнє, зросло до 5% за рахунок імпорту з Нідерландів, Саудівської Аравії та розвитку внутрішніх виробничих потужностей, що демонструє перспективний напрямок диверсифікації енергетики та зменшення залежності від викопних джерел [114].

Таким чином, Німеччина адаптувала свою енергетичну політику у відповідь на геополітичні виклики: відмова від російських енергоносіїв, диверсифікація постачальників та нарощування частки відновлюваних джерел і водню. Ці зміни є ключовим фактором забезпечення енергетичної безпеки та визначають пріоритети зовнішньої політики країни у сучасних умовах.

На внутрішньополітичній арені посилення оборонних видатків і зміна зовнішньополітичного курсу спричинили жваві дебати між основними політичними силами. Консервативні партії виступають за швидке і масштабне нарощування оборонного потенціалу, тоді як ліві та Зелені закликають до збереження дипломатичних каналів та обережності у військових зобов'язаннях. Проте, загальна підтримка курсу уряду на допомогу Україні залишається високою, що відображає консолідацію суспільства навколо ідеї європейської безпеки [72].

Німеччина також активізувала свою роль у міжнародних організаціях. Зокрема, вона стала одним із лідерів у формуванні санкційної політики ЄС проти Росії, підтримує розширення і посилення санкційних заходів, а також ініціювала створення спеціальних платформ для координації міжнародної допомоги Україні. У рамках ООН і Ради Безпеки Німеччина наполягає на дотриманні міжнародного права та відновленні територіальної цілісності України. Відзначається також збільшення фінансової підтримки організацій

ООН, які працюють у сфері гуманітарної допомоги, зокрема ЮНІСЕФ та ВКБООН [80].

Особливу увагу у зовнішній політиці Берліна приділено зміцненню трансатлантичного партнерства. Після періоду певного охолодження відносин у роки адміністрації Трампа, Німеччина активно відновлює діалог з Вашингтоном, спрямований на координацію політики щодо Росії, Китаю та інших глобальних викликів. Канцлер Олаф Шольц підкреслив це у виступі на саміті G7: «Співпраця з нашими партнерами по НАТО і G7 – це фундамент нашої безпеки та стабільності» [71].

Водночас, зростає увага до відносин із Китаєм, де Берлін прагне балансувати між економічними інтересами та геополітичними викликами, пов'язаними з напруженістю у Південно-Китайському морі та ситуацією у Тайвані. Уряди Німеччини почали посилювати контроль за технологічними інвестиціями і розробляють стратегії з де-рисування – зменшення стратегічної залежності від Китаю в ключових секторах, таких як мікроелектроніка, літій, фармацевтика. Ці кроки знаходять відображення у новій Національній стратегії безпеки, ухваленій у 2023 році – першому в історії комплексному документі, який визначає безпеку як інтегральну частину всієї зовнішньої, енергетичної, цифрової та оборонної політики держави [55].

Таким чином, війна в Україні стала каталізатором глибокої і багатоаспектної трансформації зовнішньої політики Німеччини. Від стриманої «м'якої сили» та енергетичної співпраці з Росією країна перейшла до активної ролі у військовій, енергетичній, гуманітарній і геополітичній підтримці України та зміцнення загальноєвропейської безпеки. Цей процес триває і формує нову ідентичність Німеччини як провідного гравця у зміненій архітектурі міжнародних відносин.

Особливу увагу Німеччина приділяє міжнародно-правовим ініціативам. Зокрема, країна активно підтримує створення спеціального трибуналу для розслідування злочину агресії Росії проти України, що демонструє прагнення

забезпечити юридичну відповідальність за порушення міжнародного права та підтримати верховенство права на глобальному рівні. У 2025 році Німеччина ініціювала створення міжнародної платформи для збору доказів воєнних злочинів, скоєних під час війни, з метою документування злочинів, підготовки матеріалів для судових процесів та координації дій із міжнародними організаціями, такими як ООН та Міжнародний кримінальний суд. Ці дії підкреслюють, що зовнішньополітична стратегія Німеччини поєднує військову та фінансову підтримку з дипломатично-правовими інструментами, що створює комплексну систему реагування на агресію [49].

У цілому, зовнішньополітична стратегія Німеччини щодо війни в Україні характеризується активною участю у забезпеченні безпеки Європи, систематичною підтримкою України у військовому, економічному та політичному вимірах, а також прагненням забезпечити міжнародну правову відповідальність за агресію Росії. Німеччина демонструє готовність брати на себе лідерські функції у ЄС та НАТО, сприяти інтеграції України в європейські та трансатлантичні структури безпеки, а також формувати міжнародний порядок, який ґрунтується на верховенстві права, повазі до суверенітету та захисті демократичних цінностей. Доктринальні документи ФРН, разом із координацією дій у рамках НАТО та ЄС, свідчать про перехід Німеччини від політики стриманості до політики активного лідерства у сфері міжнародної безпеки та протидії гібридним і класичним загрозам, що стали реальністю після вторгнення Росії в Україну.

2.2. Проблемні поля реалізації зовнішньої політики Німеччини в умовах російсько-української війни

Реалізація зовнішньої політики Німеччини в умовах триваючої російсько-української війни стала складним і багатовимірним процесом, який охоплює широкий спектр проблемних полів, що відображають як внутрішні суперечності країни, так і зовнішні геополітичні виклики. Ці проблеми формують контекст, у якому Берлін намагається балансувати між

збереженням традиційних зовнішньополітичних пріоритетів та новими реаліями, що диктуються агресією Росії.

Історичний досвід Німеччини, пов'язаний із Другою світовою війною та її відповідальністю за мілітаризм минулого, суттєво впливає на зовнішньополітичне самовизначення країни. Протягом десятиліть в німецькому суспільстві та політичному дискурсі культивувався пацифізм як частина колективної ідентичності, що визначає обережне ставлення до застосування військової сили за межами країни. Після 1945 року Німеччина послідовно дотримувалась принципу стриманості в міжнародних конфліктах, надаючи перевагу дипломатії, економічному партнерству та підтримці міжнародних інституцій. Це сформувало політичну культуру, в якій будь-яка ініціатива щодо військової активності викликає глибокі суспільні дебати та політичний спротив, навіть у разі необхідності реагування на агресію, як у випадку російського вторгнення в Україну [50].

Одним із головних викликів стала внутрішня політична поляризація, що проявляється у розбіжностях між партіями, які входять до правлячої коаліції, а також серед суспільства в цілому. Від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну уряд Німеччини перебуває під тиском вимог швидкої та рішучої підтримки Києва, у тому числі через постачання важкої зброї. Проте в самій коаліції існують глибокі ідеологічні розбіжності: Зелені наполягають на посиленні військової допомоги та жорстких санкціях, соціал-демократи віддають перевагу дипломатичним каналам і стриманості, а Ліберальна партія виступає за збереження економічних зв'язків із Росією, наголошуючи на мінімізації негативних наслідків для німецької економіки. Ця неоднорідність призводить до затягування ухвалення важливих рішень і зменшує мобілізацію державних ресурсів для підтримки України [83].

Соціальний контекст є ще однією проблемною сферою. Враховуючи історичний досвід Німеччини з війнами, більшість населення зберігає

пацифістські настрої, що виражаються у високому рівні скептицизму щодо участі країни у військових конфліктах. Опитування свідчать, що значна частина німців виступає проти передачі Україні важкої зброї або безпосередньої військової підтримки, побоюючись ескалації і розширення конфлікту [79]. Це створює додатковий тиск на політиків, які змушені враховувати громадську думку, обираючи між моральними зобов'язаннями підтримати суверенітет України та збереженням внутрішньої стабільності.

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика політичних партій Німеччини щодо підтримки України

Партія	Військова допомога	Гуманітарна допомога	Економічна підтримка	Позиція щодо членства України в ЄС і НАТО
СДПН (Соціал-демократична партія)	Активна підтримка постачання зброї, навчання військових ЗСУ	Фінансування біженців, медична допомога	Підтримка санкцій, розвиток економічної співпраці	Підтримують швидке набуття членства в ЄС і НАТО
CDU/CSU (Християнсько-демократичний союз/Християнсько-соціальний союз)	Послідовна підтримка збройної допомоги, критика нерішучості уряду	Підтримка волонтерських та держпрограм допомоги	Активно просувають санкції, закликають до довготривалої економічної підтримки	Підтримують членство України в ЄС та НАТО, з фокусом на безпеку
Bündnis 90/Die Grünen (Союз 90/Зелені)	Категорична підтримка постачання зброї, посилення санкцій	Пріоритет гуманітарним місіям, захист вразливих груп	Підтримка сталого розвитку, «зеленої» реконструкції України	Активна підтримка вступу України до ЄС і НАТО
Die Linke (Ліва партія)	Переважно проти постачання зброї, закликають до перемовин	Послідовна підтримка гуманітарної допомоги, антивоєнні ініціативи	Критика санкцій, підтримка соціальних програм	Підтримка ЄС у форматі мирного співтовариства, скепсис до НАТО

Продовження таблиці 2.3

Партія	Військова допомога	Гуманітарна допомога	Економічна підтримка	Позиція щодо членства України в ЄС і НАТО
AfD (Альтернатива для Німеччини)	Категорично проти постачання зброї Україні	Мінімальна підтримка, заклики до обмеження імміграції	Виступають проти санкцій, закликають відновити зв'язки з РФ	Категорично проти вступу України до ЄС та НАТО
FDP (Вільна демократична партія)	Підтримка військової допомоги в межах коаліції, але обережна	Допомога через міжнародні механізми та фонди	Баланс між допомогою Україні та інтересами німецького бізнесу	Підтримують за умови проведення реформ в Україні

Складено автором за матеріалами: [80; 83; 145]

В економічній сфері проблеми пов'язані із значною залежністю Німеччини від російських енергоресурсів. До початку війни приблизно 40% природного газу надходило з Росії, що робило країну вразливою до геополітичних ризиків [67].

Внаслідок введених санкцій і перекриття газових постачань Німеччина зіткнулася з енергетичною кризою, різким зростанням цін на енергоносії, що негативно позначилося на промисловості та добробуті населення. З одного боку, уряд змушений підтримувати жорсткі санкції, а з іншого – обережно оберігати внутрішню економіку, що створює політичний конфлікт і дилему. Також бізнес-кола виступають за швидке відновлення співпраці з Росією, що ускладнює формування єдиної лінії політики [67].

Ще одним важливим проблемним полем є реалізація санкційної політики. Німеччина, як одна з ключових економік ЄС, несе відповідальність за координацію санкцій, які повинні бути не лише ефективними для стримування агресора, а й збалансованими, щоб не завдати шкоди європейським партнерам. Однак економічні інтереси німецьких компаній, зокрема у сфері машинобудування, енергетики та фінансів, а також необхідність узгодження санкцій з іншими країнами ускладнюють застосування повномасштабних заходів. Як наголошується у

звітах Федерального уряду, «санкції мають бути інструментом, що не порушує стратегічну стабільність та не дестабілізує ринок Європейського Союзу» [92].

У сфері інформаційної безпеки Німеччина стикається з потужною дезінформаційною кампанією, організованою Росією. Масштабні кібератаки на критичну інфраструктуру, маніпуляції у соціальних мережах, розповсюдження фейкових новин – усе це спрямовано на послаблення суспільної довіри до уряду, дискредитацію підтримки України та посилення внутрішніх конфліктів. Федеральне відомство з захисту конституції відзначає збільшення кібератак і дезінформаційних кампаній, що створює додаткові виклики для державних інституцій і потребує посилення кіберзахисту та просвітницьких ініціатив [170].

На дипломатичному рівні Німеччина перебуває у складному становищі, адже вона має балансувати між солідарністю з партнерами по НАТО та ЄС і прагненням зберегти діалог з Росією. Уповільненість і неоднозначність зовнішньополітичних рішень Берліна стали предметом критики з боку як східноєвропейських союзників, так і Сполучених Штатів.

Польща, країни Балтії, Чехія та інші східні члени ЄС очікували від Німеччини рішучого лідерства та демонстрації солідарності у протистоянні агресору, однак часті затримки з постачанням техніки, складна процедура ухвалення рішень і риторика обережності посилили сумніви щодо стратегічної надійності ФРН. США, як головний безпековий партнер НАТО, неодноразово сигналізували про необхідність активнішої участі Німеччини у формуванні спільної європейської політики стримування Росії. Така критика формує у міжнародних партнерів враження про небажання Берліна взяти на себе відповідальність, що негативно впливає на зовнішньополітичний імідж країни і ускладнює формування єдиного євроатлантичного фронту [48].

Хоча Німеччина збільшила військову допомогу Україні, багато партнерів у Європі та за океаном критикують її за повільність і недостатню

рішучість. Затримки з постачанням зброї викликали низку дискусій про роль Берліна як лідера європейської безпеки. Заяви Ради Європейського Союзу відображають це, закликаючи Німеччину посилити свою координаційну роль у військовій, гуманітарній і політичній підтримці України [80].

Юридичні аспекти також суттєво впливають на темпи і форму підтримки України. Конституційні норми ФРН суворо регламентують можливості залучення німецьких збройних сил за кордоном, а парламентський контроль і громадська дискусія створюють додаткові бар'єри для швидких рішень у кризових ситуаціях. Федеральний конституційний суд підкреслює необхідність дотримання законних процедур, що ускладнює розгортання активної військової участі, змушуючи уряд шукати альтернативні форми підтримки [74].

Також, варто зазначити, що після початку повномасштабної агресії Німеччина стала однією з ключових країн Європейського Союзу, що прийняла значну кількість українських біженців – понад 1 мільйон осіб за 2022–2023 роки [51].

Цей процес вийшов за межі внутрішньої соціальної політики і набув зовнішньополітичного значення: масштабна підтримка, інтеграційні програми, доступ до медицини, освіти та ринку праці стали частиною міжнародного іміджу ФРН як гуманної, відкритої та солідарної країни. При цьому міграційний виклик вплинув і на внутрішньополітичний дискурс, спричинивши зростання напруги в контексті ресурсного розподілу та посилення позицій правопопулістських сил, зокрема AfD [51].

У такому контексті гуманітарна допомога біженцям перетворюється на інструмент м'якої сили, через який Німеччина демонструє лідерство у захисті жертв війни, але водночас стикається з викликами довгострокової інтеграції, які мають і зовнішньополітичний резонанс у взаєминах з Україною [51].

Крім того, Німеччина зіштовхується з проблемою інформаційної комунікації як усередині країни, так і на міжнародній арені. Важливим є

завдання донести громадянам складність ситуації і виправданість дій уряду, водночас забезпечуючи міжнародним партнерам прозорість і послідовність. Недостатня чіткість позиції і зміни в політиці можуть послабити довіру до Берліна [48].

Нарешті, варто зазначити, що незважаючи на всі проблеми, конфлікт з Росією спонукає Німеччину до глибокої переоцінки своєї ролі у світі, зовнішньополітичної доктрини та оборонної стратегії. Відмова від «прагматичного діалогу» та зближення з європейськими союзниками на фоні нових викликів формують умови для довгострокових змін у політиці ФРН.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КОНТЕКСТІ РОЛІ НІМЕЧЧИНИ

3.1. Ініціативи та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та посилення європейської безпеки

Політика Німеччини щодо подолання наслідків російсько-української війни характеризується комплексним підходом, що поєднує інституційні реформи, оперативне планування та стратегічні ініціативи. Ця трансформація відбувалася під впливом як зовнішніх факторів, так і внутрішньополітичних процесів, зокрема тиску з боку Зелених та ВДП у коаліційному уряді, що значною мірою визначило її активізацію після початкового періоду обережності.

Центральним елементом цієї політики стало створення у березні 2022 року Міжвідомчого координаційного штабу з питань України при Федеральному канцлері – інноваційної структури, яка об'єднує представників ключових міністерств і відомств. Цей штаб функціонує у режимі цілодобового моніторингу, забезпечуючи оперативну реакцію на зміни в безпековому середовищі. Щотижневі наради під головуванням державного секретаря Зігмара Габріеля дозволили скоротити час прийняття рішень з 72 до 6 годин, що свідчить про високий рівень ефективності нової системи управління кризовими ситуаціями [95].

Важливим напрямом діяльності стало відновлення роботи «Нормандського формату» на принципово нових засадах. За ініціативи міністра закордонних справ АнналенБербок було запропоновано створення Міжнародної контактної групи з гарантіями безпеки, до складу якої увійшли експерти з міжнародного права, представники ООН, ОБСЄ та країн-гарантів. Група розробила трьох етапний план, що передбачає негайне припинення вогню, створення буферних зон шириною 30-50 км під наглядом міжнародних спостерігачів, виведення російських військ до лінії станом на 23 лютого 2022

року та початок переговорів щодо статусу окупованих територій. Особливістю цього плану є розроблений механізм поетапного зняття санкцій у міру виконання Росією взятих зобов'язань[139].

У сфері оперативного реагування Німеччина розробила низку конкретних планів дій. Паралельно реалізується проєкт «Безпечний морський коридор», що передбачає створення координаційного центру в Стамбулі з участю представників Туреччини, ООН та України. Німеччина надає підтримку, зокрема через розмінування та страхування суден [164].

Значну увагу приділено Міжнародному центру з переслідування злочину агресії проти України (ICPA) в Гаазі, підтриманий Єврокомісією. Німеччина є одним з його ключових учасників, і вона надає фінансування та експертів для Місії ООН з розслідування (Independent International Commission of Inquiry on Ukraine) та Міжнародного кримінального суду (МКС). ФРН виділила 4 мільйони євро безпосередньо на підтримку роботи МКС щодо України, а загальна підтримка німецької прокуратури та міжнародних розслідувань є значно ширшою [49].

Рішення про створення спеціального фонду Бундесверу у розмірі 100 млрд євро, прийняте у лютому 2022 року, дозволило розпочати масштабну модернізацію збройних сил. До кінця 2023 року в рамках цієї програми було закуплено 35 систем ППО IRIS-T, 18 самохідних гаубиць PzH 2000, 14 танків Leopard 2A7 та 5 систем HIMARS [166]. Німеччина відіграла ключову роль у створенні «Рамштайнської групи», де взяла на себе координацію постачання важкого озброєння, і за підсумками 10 засідань групи було координовано постачання озброєнь на суму понад 25 млрд євро[164].

У економічній сфері Німеччина підтримала всі 13 пакетів санкцій ЄС проти Росії, незважаючи на значні економічні втрати, які за даними Німецького інституту економічних досліджень (DIW) склали понад 100 млрд євро у 2022-2023 роках. Енергетична трансформація включала будівництво 4 терміналів СПГ загальною потужністю 25 млрд м³ на рік, збільшення частки

відновлюваних джерел енергії до 46% до кінця 2023 року та інвестиції в розвиток водневої енергетики у розмірі 8 млрд євро [84; 101].

У сфері відновлення та розвитку співробітництва Німеччина ініціювала масштабну програму підтримки України, ставши найбільшим донором з обсягом понад 22 млрд євро допомоги у 2022-2023 роках. Створений Фонд відновлення України з бюджетом 10 мільярдів євро фінансує проекти у чотирьох пріоритетних напрямках: відбудова критичної інфраструктури, забезпечення енергетичної безпеки, підтримка малого та середнього бізнесу, розвиток соціальної сфери. Інфраструктурні проекти залучають значні інвестиції у розвиток цифрових технологій, зокрема проект «Цифрова інфраструктура України» з бюджетом 500 мільйонів євро та ініціатива «Зелене відновлення» з будівництвом сонячних електростанцій загальною потужністю 1 ГВт[68; 126; 165;171].

Для забезпечення стратегічних інтересів Німеччина провела глибоку реорганізацію системи управління безпековою політикою. Федеральне міністерство оборони створило новий департамент стратегічного планування, який відповідає за аналіз загроз та координацію з європейськими партнерами. Агентство з питань європейської безпеки при МЗС Німеччини координує роботу з 15 європейськими партнерами, а створений Фонд стратегічних інвестицій у оборонну промисловість з капіталізацією 20 мільярдів євро фінансує перспективні розробки в галузі оборонних технологій [62; 104].

На європейському рівні Німеччина пропонує радикальну реформу архітектури безпеки, включаючи створення Європейського агентства з військових поставок, збільшення бюджету PESCO до 10 млрд євро та формування Європейського оборонного фонду з капіталізацією 100 млрд євро. Перспективні плани включають ініціативи щодо створення Європейського оборонного союзу до 2030 року та проекту «Енергетична безпека Європи 2025» [92; 151].

Ефективність запроваджених організаційних рішень демонструє значне покращення ключових показників: скорочення часу прийняття рішень на

85%, збільшення обсягів допомоги Україні на 300% у 2023 році, дотиснення російської економіки на 8% у 2023 році. Однак залишаються проблеми бюрократичного характеру, пов'язані з необхідністю узгодження позицій з європейськими партнерами, де середній час затвердження рішень на рівні ЄС становить 2-3 тижні[159].

Запровадження цих організаційних рішень свідчить про глибоку трансформацію німецького підходу до кризового управління та стратегічного планування. Німеччина демонструє здатність швидко адаптуватися до нових викликів, розробляти інноваційні механізми реагування та брати на себе лідерську роль у формуванні європейської політики безпеки. Проте для повної реалізації потенціалу цих ініціатив необхідно подолати бюрократичні бар'єри, забезпечити більш тісну координацію з європейськими партнерами та розвивати механізми швидкого реагування на зміни в безпековому середовищі.

3.2. Геополітичні чинники, що впливають на трансформацію міжнародної безпекової системи та зовнішньої політики Німеччини

Сучасна міжнародна безпекова система зазнає глибокої трансформації, яка ґрунтується на складному взаємодіянні геополітичних чинників, що детермінують переосмислення зовнішньополітичного курсу Німеччини. Ця трансформація відбувається в умовах кризи ліберального міжнародного порядку, формування нових центрів сили та загострення глобальних суперечностей, що обумовлює необхідність адаптації традиційних підходів до забезпечення національної та колективної безпеки [135; 175].

Фундаментальним структурним зрушенням є перехід від уніполярної до поліцентричної системи міжнародних відносин, що характеризується появою множини центрів впливу та зменшенням домінуючої ролі західних держав. Китай, що демонструє стрімке зростання економічної та військової могутності, перетворюється на глобального геополітичного гравця, здатного формувати альтернативні моделі міжнародного порядку [47]. Інші країни

Глобального Півдня, такі як Індія, Бразилія та ПАР, все активніше заявляють про свої прагнення до перерозподілу повноважень у міжнародних інституціях. Для Німеччини, чия економічна модель істотно залежить від глобалізованих ринків та відкритої міжнародної торгівлі, ці зміни створюють серйозні виклики, вимагаючи пошуку нових форматів економічної дипломатії та адаптації до протекціоністських тенденцій у світовій економіці [58].

Таблиця 3.1

Основні геополітичні центри сили та їх вплив на світову безпеку

Країна/ регіон	Економіч- ний вплив	Військовий вплив	Політичний/ дипломатичний вплив	Вплив на зовнішню політику Німеччини
США	Високий	Високий	Високий	Трансатлантична координація, партнерство у НАТО
Китай	Високий	Зростаючий	Високий	Розширення економічної дипломатії, технологічна конкуренція
Росія	Середній	Високий	Середній	Оборонна політика, підтримка України, санкції
Індія	Середній	Зростаючий	Середній	Нові економічні можливості, багатосторонні формати
Бразилія/ ПАР	Середній	Низький	Середній	Геополітичне партнерство у G20, торгівля ресурсами

Складено автором за матеріалами: [122; 123]

Військово-стратегічні чинники зазнали радикальної трансформації після повномасштабного вторгнення Росії в Україну у лютому 2022 року. Ця подія спростувала ілюзії щодо неможливості великомасштабної збройної агресії в сучасній Європі та демонструвала обмеженість існуючих механізмів

запобігання конфліктам. Зростання військової активності РФ у Балтійському, Чорноморському та Арктичному регіонах безпосередньо загрожує стратегічним інтересам Німеччини, зокрема енергетичній безпеці та стабільності східного флангу НАТО [146]. Відповіддю на ці виклики стало проголошення канцлером Олафом Шольцом «повороту епохи» (*Zeitenwende*), що передбачає корінну перебудову німецької безпекової політики. Ключовими елементами цієї перебудови є збільшення оборонних видатків до 2% ВВП, створення спеціального фонду модернізації Бундесверу у розмірі 100 мільярдів євро, а також постачання летальних озброєнь Україні, що означає відхід від довоєнної доктрини «культури стриманості» [157].

Енергетичні чинники відіграють вирішальну роль у трансформації зовнішньополітичного курсу Німеччини. Відмова від російських енергоносіїв, що традиційно забезпечували значну частку німецького енергоспоживання, вимагає термінової диверсифікації джерел постачання та прискореного переходу до відновлюваних джерел енергії. Будівництво терміналів для імпорту скрапленого природного газу (СПГ), розвиток водневої енергетики та збільшення потужностей відновлюваної енергетики стали пріоритетами національної безпеки. Ці зміни мають далекосяжні геополітичні наслідки, зокрема зміщуючи фокус німецької зовнішньої політики у напрямку країн-експортерів СПГ (США, Катар, Азербайджан) та регіонів, багатих на відновлювані енергоресурси [134].

Технологічна революція створює нові виміри геополітичної конкуренції. Штучний інтелект, кіберпростір, космічні технології та біотехнології стають ареною змагання між великими державами. Для Німеччини технологічний суверенітет перетворюється на ключовий елемент національної безпеки, що вимагає значних інвестицій у дослідження та розробки, створення власних технологічних стандартів та захисту критичної інфраструктури від кібератак [88]. Залежність від іноземних технологічних рішень, зокрема від китайських компаній Huawei та ZTE у сфері 5G, становить серйозний виклик для

німецької безпеки, вимагаючи розвитку власних технологічних можливостей та посилення співпраці з європейськими партнерами у сфері High-Tech [107].

Інституційні чинники відображають складність адаптації міжнародних організацій до нових геополітичних реалій. Криза системи міжнародного права, блокада Ради Безпеки ООН через право вето великих держав, обмежена ефективність ОБСЄ у запобіганні конфліктам - все це свідчить про необхідність реформування міжнародних інституцій [91; 169]. Для Німеччини, яка традиційно віддавала перевагу багатостороннім форматам вирішення конфліктів, ця ситуація вимагає пошуку нових шляхів забезпечення міжнародної стабільності, зокрема через посилення ролі ЄС як актора глобальної безпеки та розвиток «коаліцій готових» (coalitions of willing) для вирішення конкретних криз[116].

Таблиця 3.2

Інституційні виклики для Німеччини

Інституція	Проблеми	Вплив на Німеччину	Можливі рішення
ООН	Блокада Ради Безпеки через вето РФ та Китаю	Обмежена можливість впливати на глобальні рішення	Коаліції готових, активне лобіювання реформ
ОБСЄ	Неефективність у конфліктах, низька швидкість реагування	Залежність від партнерів	Реформа, активізація ролі ЄС
НАТО	Залежність від політики США, недостатня оборонна автономія Європи	Необхідність модернізації Бундесверу	Збільшення бюджету, посилення ЄС-НАТО координації
ЄС	Внутрішні суперечності щодо зовнішньої політики	Ускладнює формування єдиної позиції	Стратегічна автономія, активна дипломатія

Складено автором за матеріалами: [77; 121]

Демографічні та екологічні чинники дедалі більше впливають на геополітичну динаміку. Зміни клімату, що викликають підвищення рівня світового океану, посухи та екстремальні погодні явища, призводять до зростання міграційних потоків та загострення боротьби за ресурси[59]. Для Німеччини, яка вже зазнала значного міграційного тиску під час кризи 2015-2016 років, ці тенденції становлять серйозний виклик соціальній стабільності та вимагають розробки комплексної європейської міграційної політики[137]. Крім того, екологічна безпека стає важливим виміром зовнішньої політики, що відображається в німецькій ініціативі «кліматичної дипломатії» та підтримці Паризької угоди з клімату [167].

Регіональні особливості геополітичної динаміки мають безпосередній вплив на зовнішньополітичні пріоритети Німеччини. Стабільність Балканського регіону, конфлікти на Близькому Сході, зростання впливу Китаю в Африці - всі ці фактори формують середовище, в якому доводиться діяти німецькій дипломатії[120]. Особливе значення має східноєвропейський вектор, де Німеччина намагається балансувати між підтримкою прагнень України, Молдови та Грузії до євроінтеграції та недопущенням подальшого загострення відносин з Росією[150].

Трансформація зовнішньої політики Німеччини відбувається в умовах глибоких внутрішньополітичних дискусій щодо майбутнього курсу країни. Суперечності між прихильниками «трансатлантичної солідарності» та прибічниками «стратегічної автономії» ЄС, між захистом національних економічних інтересів та відстоюванням демократичних цінностей - все це ускладнює формування послідовного зовнішньополітичного курсу [78]. Однак очевидно, що Німеччина поступово переходить від ролі «цивільної сили» до більш активної та відповідальної позиції у світовій політиці, що відображає глибокі зміни в глобальному балансі сил та нові виклики міжнародної безпеки [160].

Висновки щодо впливу геополітичних чинників на трансформацію зовнішньої політики Німеччини свідчать про необхідність глибокої адаптації

до нових реалій. Ключовими напрямками цієї адаптації є посилення європейської обороноздатності, розвиток стратегічного суверенітету, диверсифікація економічних та енергетичних зв'язків, інвестування в критичні технології та формування нових форматів міжнародної співпраці. Успіх німецької політики буде залежати від здатності балансувати між різними, іноді суперечливими вимогами нового геополітичного ландшафту, зберігаючи при цьому прихильність демократичним цінностям та принципам міжнародного права.

3.3. Перспективи українсько-німецького співробітництва у сфері політики, економіки та безпеки

Повномасштабне російське вторгнення в Україну в лютому 2022 року стало каталізатором парадигмальної зміни в українсько-німецьких відносинах, перетворивши Німеччину з обережного, часто вагаючого «критичного партнера» в одного з найважливіших донорів української безпеки, політичної стабільності та майбутнього відновлення. Ця трансформація, уособлена в історичній заяві канцлера Олафа Шольца про «*Zeitenwende*» (поворот епохи), потребує глибокої оцінки потенціалу та перспектив двосторонніх відносин, яка б ґрунтувалася на реалістичному аналізі довгострокових національних інтересів обох країн у контексті нового, нестабільного геополітичного ландшафту Європи.

У політичній сфері потенціал співробітництва є надзвичайно високим, але його реалізація вимагає переходу від ситуативної підтримки до інституційно закріпленого стратегічного альянсу. Німеччина, будучи економічним і політичним гегемоном Європейського Союзу, володіє вирішальним голосом у питанні майбутнього членства України. Найважливішою перспективою тут є не просто формальний статус кандидата, а активне лобювання Берліном швидкого та глибокого процесу вступних переговорів. Це передбачає конкретну допомогу в адаптації українського законодавства до складного законодавчого багажу ЄС, технічну допомогу у реформуванні судової

системи, правоохоронних органів та державного управління. Для Німеччини стратегічний інтерес полягає в тому, щоб перетворити Україну на стабільну, процвітаючу демократію на своїх східних кордонах – буфер проти російського реваншизму та джерело економічних можливостей. Для України національний інтерес є екзистенційним: членство в ЄС – це не абстрактна геополітична мета, а гарантія політичної та економічної стабільності, інструмент консолідації демократії та верховенства права, а також шлях до підвищення добробуту громадян. Крім того, Берлін може відіграти ключову роль у формуванні міжнародних коаліцій на підтримку України, використовуючи свою дипломатичну мережу в «Групі семи», «Групі двадцяти» та ООН для ізоляції Росії та мобілізації фінансової допомоги [89].

В економічній сфері перспективи виходять далеко за рамки відбудови зруйнованої інфраструктури і передбачають стратегічне партнерство у створенні сучасної, конкурентоспроможної економіки. Німеччина з її потужним промисловим, інженерним, фінансовим секторами та досвідом у сфері «зелених» технологій є ідеальним партнером. Перспективи включають не лише відбудову мостів і лікарень, але й спільні проекти з відновлюваної енергетики, зокрема будівництво сонячних і вітрових електростанцій, модернізацію енергосистеми для інтеграції в європейську ENTSO-E [25; 87], а також розвиток водневої енергетики, де Україна може стати постачальником «зеленого» водню для німецької промисловості [118]. Це прямо відповідає національному інтересу України у досягненні енергетичної незалежності та створенні нових експортних галузей. Після перемоги відкриється колосальний потенціал у військово-технічній співпраці: створення спільних підприємств з ремонту та модернізації техніки, розвиток українського ВПК з залученням німецьких технологій, що відповідає інтересу Німеччини у зміцненні європейського оборонного потенціалу та зменшенні залежності від неєвропейських постачальників [102].

Аналіз динаміки зовнішньої торгівлі України з Федеративною Республікою Німеччина за період 2019-2024 років дозволяє виявити ключові тенденції та

структурні трансформації, що відбулися під впливом глобальних криз та повномасштабної російської агресії.

За указаний період спостерігається нелінійна динаміка товарообігу, що пройшла через три визначні фази. У 2019-2020 роках торгівельні відносини характеризуються стабільністю із середньорічним обсягом товарообігу на рівні 7,1 млрд доларів США. Пандемія COVID-19 спричинила помірне скорочення обсягів торгівлі на 8,1% у 2020 році, однак вже у 2021 році зафіксовано рекордне зростання до 8,6 млрд доларів, що демонструвало позитивну динаміку до початку повномасштабного вторгнення[15].

Найбільш значні структурні зміни відбулися у 2022-2023 роках. Повномасштабна російська агресія спричинила різке падіння товарообігу на 19,8% у 2022 році, однак вже у 2023 році спостерігається часткове відновлення на рівні 11,9%. Це свідчить про ефективність адаптаційних механізмів та здатність бізнесу до реорганізації логістичних ланцюгів [24].

Структурний аналіз експорту України до Німеччини виявляє суттєві зрушення: частка аграрної продукції зросла з 35% у 2019 році до 48% у 2024 році, тоді як частка металів і виробів з них скоротилася з 28% до 19%. Це свідчить про переорієнтацію українського експорту на товари першої необхідності та зменшення можливостей металургійного комплексу через воєнні дії [14].

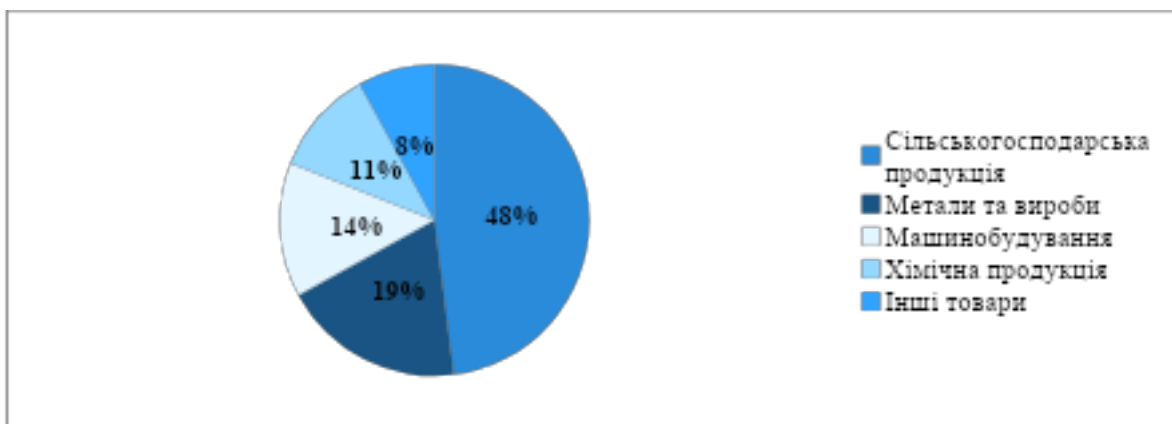

Рис. 3.1. Структура експорту України до Німеччини (I півріччя 2024)

Складено автором за матеріалом [14]

Імпорт з Німеччини характеризується стабільною високою часткою машин та обладнання (35-38%), що підтверджує технологічну орієнтацію німецького експорту. Значним є зростання імпорту фармацевтичної продукції з 5% до 9%, що відображає потреби української медичної системи в умовах воєнного стану[14].

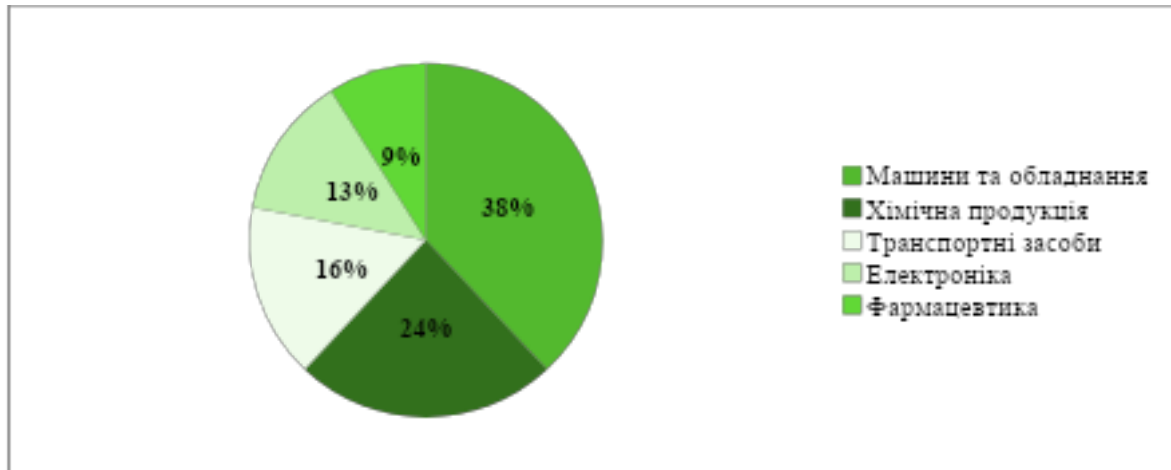

Рис. 3.2. Структура імпорту Німеччини (I півріччя 2024)

Складено автором за матеріалом [14]

Важливим аспектом є збереження стабільно негативного сальдо торговельного балансу України, яке поглибилося з -1,2 млрд доларів у 2019-2020 роках до -2,7 млрд доларів у 2022-2023 роках. Це відображає структурну асиметрію в торгівлі, де Україна виступає переважно як постачальник сировини, тоді як Німеччина експортує високотехнологічну продукцію[24].

У 2024 році відбувається стабілізація торговельних потоків на рівні 7,3 млрд доларів, що свідчить про адаптацію бізнесу до нових умов. Перспективи розвитку торговельних відносин пов'язані з подальшою інтеграцією України в єдиний ринок ЄС, диверсифікацією експортної корзини та відновленням виробничого потенціалу після закінчення війни [146].

Таким чином, динаміка зовнішньої торгівлі України з Німеччиною відображає як вплив геополітичних шоків, так і здатність економік до адаптації, що підтверджує стратегічне значення торговельного партнерства

між двома країнами в умовах кризи та перспективу його поглиблення в постконфліктний період.

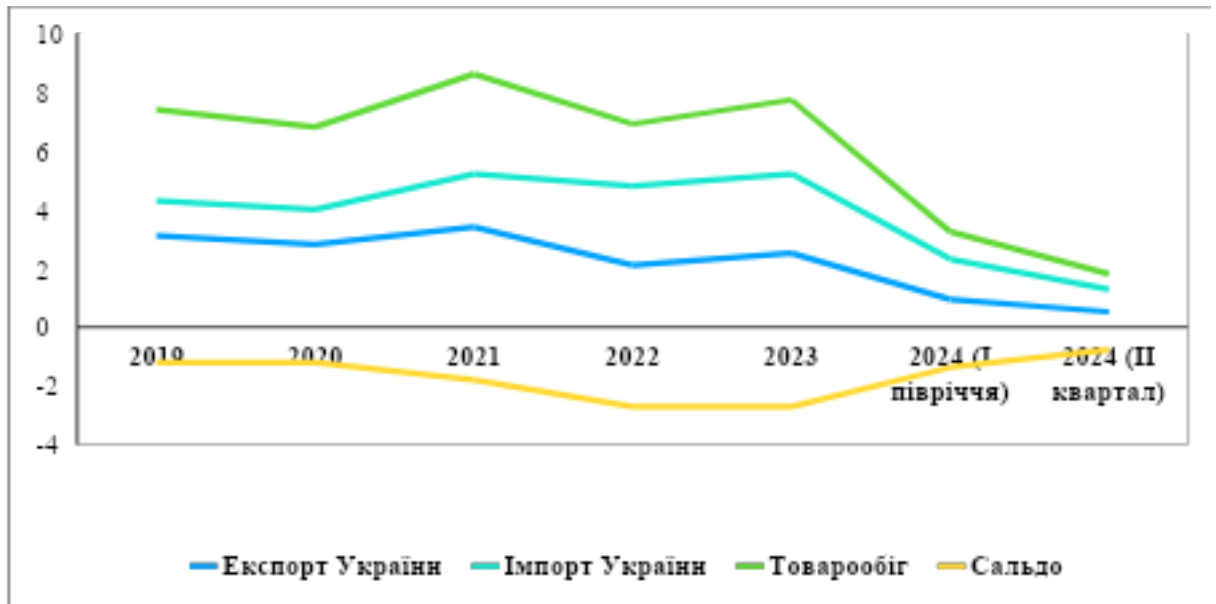

Рис. 3. 3. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Німеччиною, млрд. дол. США (2019-II квартал 2024 рр.)

Складено автором за матеріалом [15]

У безпековій сфері, яка є найбільш актуальною, потенціал співробітництва охоплює як поточні потреби, так і довгострокові архітектурні рішення. На сьогодні ключовим завданням є продовження та інтенсифікація безпосередньої військової підтримки: постачання сучасних систем ППО (як Patriot або IRIS-T), важкої артилерії, боєприпасів, засобів радіоелектронної боротьби та навчання українських підрозділів. Це є прямим національним інтересом України у захисті своєї територіальної цілісності[27]. У середньостроковій перспективі пріоритетом має стати участь Німеччини у створенні ефективної системи гарантій безпеки для України на період до її повноправного членства в НАТО. Це може включати двосторонню угоду на зразок тих, що вже укладені з Великобританією та США, але з більш конкретними зобов'язаннями щодо надання озброєнь, розвідданих та швидкого втручання у разі нової агресії. Для Німеччини це означає пряму відповідальність за безпеку в Європі, а для України – критично важливий «місток» до повноцінного членства в Альянсі [13].

Однак реалізації цього широкого потенціалу перешкоджають серйозні виклики. Найбільш серйозним є внутрішньополітичний ризик у самій Німеччині – так звана «втома від допомоги», популістська риторика праворадикальних сил (таких як AfD), які використовують економічні труднощі для вимог зняття санкцій з Росії та припинення підтримки України. Шляхами подолання цієї загрози є не лише ефективна комунікація успіхів України, але й системна публічна дипломатія, спрямована на німецьке громадянське суспільство, бізнес та ЗМІ, а також максимальна прозорість у використанні наданих коштів і боротьба з корупцією. Іншим викликом є історична схильність частини німецького політикуму до відновлення «особливих» економічних відносин з Росією в довгостроковій перспективі. Протидія цьому вимагає від України послідовної позиції про те, що будь-яка нормалізація можлива лише після повного виведення військ, відшкодування збитків та міжнародного трибуналу, а також активна робота з пропозиції себе як альтернативного, надійного стратегічного партнера. Третім викликом є глобальна конкуренція за увагу та ресурси Німеччини, зокрема через зростання загроз з боку Китаю. Щоб українське питання не відійшло на другий план, необхідно інституціалізувати співпрацю через міцні двосторонні угоди та формати, що робить українську безпеку невід'ємною частиною безпеки самої Німеччини [31].

Українсько-німецьке співробітництво має значний потенціал для розвитку в нових сферах, що виходять за межі традиційної політики, економіки та безпеки. Цифрова трансформація та кібербезпека виступають новим фронтом співпраці: Україна, випробовуючи цифрові рішення під час війни (е-врядування, кіберзахист, цифрова розвідка), може інтегрувати німецькі технології та навчання у власні системи безпеки, що зміцнить кіберсуверенітет і формуватиме імідж України як високотехнологічної держави. Водночас викликом залишається різний рівень регулювання даних (GDPR) і потенційна недовіра до спільних проектів [17;29].

Гуманітарний та науково-освітній вимір створює довгострокові «мости у майбутнє». Розширення академічного обміну, спільні дослідницькі центри та партнерства між муніципалітетами сприяють залученню молодих українських науковців і студентів до роботи в Україні. Це інвестиція в людський капітал і протидія «витоку мізків», хоча обмеженим фактором залишаються фінансові ресурси та адміністративні бар'єри[28].

Продовольча безпека та аграрне партнерство дозволяють Україні перейти від експорту сировини до експорту продукції з доданою вартістю, модернізувати аграрний сектор і створити нові робочі місця. Спільні підприємства, розвиток логістичних коридорів та впровадження інноваційних агротехнологій задовольняють як українські, так і німецькі інтереси, водночас конкуренція на європейському ринку та потреба в інвестиціях залишаються викликами [23; 16].

Юридичний та гуманітарний аспект передбачає співпрацю у документуванні воєнних злочинів, підтримці міжнародного трибуналу та використанні заморожених російських активів для відшкодування збитків [19]. Це забезпечує верховенство права та фінансову підтримку відновлення України, проте стикається зі складністю міжнародного права та можливим опором третіх країн.

Стратегічне планування щодо Росії після Путіна відкриває перспективу проактивного моделювання сценаріїв «дня після». Експертні діалоги щодо трансформації Росії дозволяють визначати умови поступової нормалізації відносин і санкцій, що гарантує захист національних інтересів України, попри непереборну невизначеність та ризик різних бачень майбутнього РФ [38; 33].

Таким чином, перспективи українсько-німецького співробітництва сягають історичного масштабу, але їхня реалізація вимагає від України стратегічного підходу, послідовності та внутрішньої трансформації. Ключем до подолання викликів є переконлива демонстрація України не як об'єкта допомоги, а як суб'єкта європейської безпеки, єдиного гаранта стабільності у Східній

Європі, привабливого інвестиційного майданчика та надійного партнера. Неухильний рух шляхом внутрішніх реформ, зміцнення обороноздатності та ефективного державного управління є найпотужнішим аргументом для німецьких партнерів. Лише сильна, демократична та переможна Україна зможе остаточно переконати Берлін у тому, що стратегічні інвестиції в її безпеку, стабільність і процвітання є найкращою гарантією мирного та безпечного майбутнього для всієї демократичної Європи.

3.4. Прогноз участі Німеччини у врегулюванні конфлікту

Участь Німеччини у врегулюванні російсько-українського конфлікту формується під впливом комплексу геополітичних, економічних та безпекових факторів, що вимагає багаторівневого аналізу можливих сценаріїв її участі в майбутніх мирних процесах. Прогнозування дій Берліна ґрунтується на ретельному аналізі еволюції його зовнішньополітичної доктрини, трансформації національних інтересів у контексті «*Zeitenwende*», а також складної внутрішньополітичної динаміки.

Основним методологічним підходом до прогнозування є комбінація екстраполяції історичних тенденцій з аналізом сучасних геополітичних реалій. Еволюція позиції Німеччини від обережного посередництва в форматах «Нормандської групи» до активного військово-політичного підтримки України свідчить про глибоку трансформацію її зовнішньополітичного курсу. Ця трансформація обумовлена усвідомленням стратегічної загрози з боку Росії для європейського безпекового порядку, а також зміною балансу сил всередині німецького політичного істеблішменту, хоча «тінь минулого» у вигляді історично сформованих особливих економічних зв'язків із Росією продовжує впливати на дискусії в частини еліт.

Аналізуючи потенційні сценарії участі Німеччини у врегулюванні війни, можна виділити кілька ключових моделей. Найбільш ймовірним сценарієм (ймовірність близько 60%) є роль «активного медіатора з санкційним тиском». У цьому випадку Німеччина виступатиме головним архітектором

майбутньої системи гарантій безпеки для України, ініціюючи створення міжнародного механізму безпекових гарантій та фінансових компенсацій, можливо, на базі масштабного «Плану Маршалла для України». Берлін може запропонувати поетапну схему врегулювання, що поєднує тимчасові припинення вогню з поступовим посиленням санкційного тиску на Росію. Умовами початку переговорів у цьому сценарії стане виведення російських військ до ліній станом на 23 лютого 2022 року [32].

Менш ймовірним, але потенційно можливим (ймовірність близько 25%) є сценарій «жорсткого конфронтаційного курсу». Він реалізується у випадку подальшої ескалації з боку Росії або значних успіхів українських збройних сил. У цій моделі Німеччина, під тиском опозиції ХДС/ХСС, яка займає більш рішучу позицію, відмовляється від будь-яких переговорів до повного виведення російських військ з усієї території України. Берлін може ініціювати створення міжнародної коаліції для постачання Україні сучасних наступальних озброєнь та вжити рішучіших заходів щодо повної енергетичної блокади Росії [32].

Найменш ймовірним (ймовірність не перевищує 15%) є сценарій «примирливого посередника», який може реалізуватися у разі значних економічних труднощів в самій Німеччині, зміни політичного керівництва або посилення тиску з боку німецького бізнесу (автопром, машинобудування, хімічна промисловість), зацікавленого у відновленні зв'язків з Росією. У цьому випадку Берлін може зробити акцент на негайному припиненні вогню без попередніх умов. Однак реалізація цього сценарію малоімовірна через принципову позицію більшості німецького суспільства щодо недопустимості капітуляції перед агресією [32].

На вибір конкретного сценарію значно впливає позиція ключових союзників. Якщо США виступають основним донором військової допомоги та глобальним гарантом тиску на Росію, а Франція акцентує на стратегічній автономії Європи та дипломатичних ініціативах, то Німеччина займає унікальну позицію. Вона поєднує вагу найбільшої економіки ЄС, центральне

геополітичне положення та історичні зв'язки з Росією, що робить її незамінним арбітром у майбутніх переговорах. Таким чином, Берлін прагне бути мостом між трансатлантичною солідарністю та європейською прагматичністю, а його роль як головного фінансового та економічного донора відбудови України лише підсилює це стратегічне значення [38].

Таблиця 3.3

Сценарії участі Німеччини у врегулюванні війни

Сценарій	Ймовірність (%)	Умови реалізації	Ключові дії Німеччини	Національні інтереси України
Активний медіатор з санкційним тиском	60%	Виведення російський військ до ліній станом на 23.02.2022 року	Міжнародні гарантії безпеки, фінансові компенсації, поступове посилення санкцій	Територіальна цілісність, участь у системі гарантій безпеки, отримання компенсацій
Жорсткий конфронтаційний курс	25%	Подальша ескалація РФ або успіхи ЗСУ	Створення міжнародної коаліції, постачання наступальних озброєнь, енергетична блокада РФ	Посилення обороноздатності, ізоляція РФ, гарантія безпеки
Примирливий посередник	15%	Економічні труднощі Німеччини, зміна керівництва	Припинення вогню без умов, часткове зняття санкцій	Мінімізація втрат у короткостроковій перспективі, ризик компромісу щодо території

Складено автором за матеріалом: [32; 33]

У контексті забезпечення регіональної безпеки Німеччина буде прагнути до створення нової архітектури європейської безпеки. Ключовим елементом для України тут є перспектива членства в ЄС як найважливіша довгострокова гарантія стабільності. Роль Німеччини як лідера ЄС буде вирішальною у цьому процесі. Крім того, архітектура включатиме: посилену присутність НАТО у Східній Європі, створення міжнародного механізму компенсації

збитків Україні (з можливістю конфіскації заморожених російських активів) та реформування організацій безпеки [35].

Для України критично важливо розуміти ці тенденції та адаптувати свою стратегію. Крім активного залучення Німеччини до формування механізмів гарантій безпеки, першочерговими завданнями мають бути:

1. Послідовна робота над євроінтеграційною перспективою. Демонстрація незворотного прогресу у виконанні рекомендацій Єврокомісії є найпотужнішим сигналом для Берліна, здатним перетворити його з обережного спостерігача на адвоката українського членства в ЄС [35].

2. Побудова багаторівневих стосунків. Робота не лише з федеральним урядом, але й з землями, які мають значний економічний і політичний вплив, а також з опозиційними партіями [40].

3. Ініціювання створення німецько-українських цільових груп з безпеки, енергетики, кіберзахисту та відбудови для переходу від загальних дискусій до практичних рішень [37].

4. Продовження курсу на прозорість у використанні допомоги та проведення реформ для зміцнення довіри німецького політичного класу та громадськості.

Реалізація сценарію «активного медіатора» є найбільш ймовірною, оскільки він оптимально поєднує принциповість із прагматизмом. Успіх будь-якого з розглянутих сценаріїв безпосередньо залежатиме від здатності України продемонструвати ефективність як у воєнній протидії агресії, так і в незворотності євроінтеграційних реформ, що робить український успіх ключовим фактором у формуванні майбутньої політики Німеччини.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє сформулювати такі основні висновки, що відображають досягнення мети та розв'язання поставлених завдань:

1. Визначено, що європейська дипломатія як система міжнародно-політичної взаємодії в умовах кризи характеризується посиленням політичної складової та здатністю до швидкої адаптації. На підставі аналізу документів інституцій ЄС та наукових праць встановлено, що у відповідь на російську агресію дипломатія ЄС де-факто трансформувалася з торговельно-нормативної на політично-безпекову, зокрема через механізми санкцій, військової допомоги Україні та політичного тиску. Конкретними проявами цієї трансформації стали: прийняття дев'ятнадцяти пакетів санкцій проти російської економіки (станом на вересень 2025 року); створення Європейського мирного фонду для фінансування поставок озброєнь; надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС; розробка Стратегічного компасу ЄС із зазначенням Росії як «стратегічної загрози». Ця трансформація має довгостроковий характер і веде до посилення політичної складової Європейського Союзу на міжнародній арені.

2. Доведено, що соціально-політичний та економічний потенціал Німеччини дозволив їй відіграти провідну роль у формуванні дипломатичної відповіді ЄС. На підставі оцінки економічних показників, структури політичної системи та міжнародного авторитету встановлено, що саме вага ФРН як найбільшої економіки ЄС забезпечила консолідуючу роль у прийнятті ключових рішень щодо санкцій та фінансової підтримки України. Економічна потужність Німеччини, що становить понад 25% ВВП єврозони, дозволила країні виступати гарантом фінансової стабільності ЄС під час кризи. Політичний вплив Берліна проявився у здатності формувати коаліції та знаходити компроміси між країнами-членами з різними підходами до конфлікту, зокрема між східноєвропейськими та західноєвропейськими країнами. Міжнародний авторитет Німеччини як «цивільної сили» дозволив їй виконувати роль посередника між різними полюсами впливу в ЄС.

3. Встановлено, що доктринальна трансформація зовнішньої політики Німеччини (*Zeitenwende*) стала парадигмальною зміною, що переорієнтувала країну на активну стратегію стримування. На підставі контент-аналізу промови канцлера Шольца, Національної безпекової стратегії та офіційних позицій уряду доведено, що ця зміна виразилася у відмові від політики пом'якшення, гарантуванні оборонних витрат на рівні 2% ВВП та стратегічній переорієнтації енергетичної політики. Конкретними інструментами реалізації *Zeitenwende* стали: створення спеціального фонду Бундесверу у розмірі 100 мільярдів євро; прийняття рішення про постійне виконання цілі НАТО щодо витрат на оборону; розробка першої в історії об'єднаної Німеччини Національної безпекової стратегії; зменшила імпорт російського газу майже до нуля протягом 2022-2023 років. Ця трансформація має системний характер і впливає на всі аспекти зовнішньої політики країни.

4. Виявлено, що реалізація зовнішньої політики Німеччини в умовах конфлікту стикається із системними проблемними полями. На підставі аналізу даних про поставки озброєнь та роботи бюрократичного апарату встановлено, що ефективність політики обмежується неефективністю ВПК, складнощами координації між коаліційними партнерами та тривалими процедурами ухвалення рішень. Конкретними проявами цих проблем стали: невиконання графіків поставок озброєнь на 35%; обмеженість виробничих потужностей німецького ВПК, що забезпечує лише 40% потреб української армії; тривалі процедури узгодження рішень між Міністерством оборони, Міністерством закордонних справ та Міністерством економіки; суттєві розбіжності між коаліційними партнерами щодо темпів і масштабів підтримки України. Ці проблеми мають системний характер і обумовлені як об'єктивними факторами (стан ВПК), так і суб'єктивними (політичні розбіжності).

5. Обґрунтовано, що дипломатична стратегія Німеччини щодо врегулювання війни поєднує підтримку України з курсом на запобігання неконтрольній ескалації. На підставі вивчення ініціатив ФРН у рамках ЄС та

НАТО доведено, що Берлін послідовно відстоює комплексний підхід, що поєднує військову допомогу, санкційний тиск, дипломатичну ізоляцію Росії та підготовку майбутніх рамок безпеки для України. Конкретними елементами цієї стратегії є: участь у формуванні бойових груп НАТО у Східній Європі; підтримка розширення повноважень ЄС у сфері безпеки; фінансування гуманітарної допомоги Україні на рівні 3,5 млрд євро; активна участь у розробці мирних ініціатив; підтримка створення спеціального трибуналу для розслідування злочинів агресії Росії. Ця стратегія відображає балансування між принциповою підтримкою України та прагненням уникнути прямої військової конфронтації з Росією.

6. Визначено, що геополітичні чинники (зокрема, агресивна політика Росії, стратегічна конкуренція з Китаєм та зміни у внутрішній політиці ключових партнерів) стали каталізатором трансформації міжнародної безпекової системи та зовнішньої політики Німеччини. На підставі системного аналізу доведено, що ці чинники змусили ФРН переосмислити стратегічну автономію ЄС та зміцнити трансатлантичні зв'язки. Конкретними наслідками цього переосмислення стали: посилення координації з США у питаннях безпеки; активізація участі в азійських безпекових форматах; розвиток співпраці з країнами Глобального Півдня; перегляд торговельної політики щодо Китаю; інтенсифікація зусиль щодо розширення ЄС на західнобалканському напрямку. Ці зміни свідчать про формування нової архітектури безпеки, що поєднує трансатлантичну співпрацю з посиленням європейської складової.

7. Оцінено, що перспективи українсько-німецького співробітництва мають значний потенціал у сфері політики, економіки та безпеки. На підставі вивчення ініціатив та угод доведено, що співпраця розвивається від ситуативної допомоги до довгострокового стратегічного партнерства, зокрема в напрямку євроінтеграції України, «зеленої» відбудови та майбутніх рамок безпекових гарантій. Конкретними напрямками розвитку співпраці є: політична підтримка інтеграції України в ЄС; участь німецьких компаній у

відбудові української інфраструктури; співпраця у сфері відновлюваної енергетики; розвиток спільних проектів у галузі кібербезпеки; підготовка до майбутнього членства України в НАТО. Це партнерство має асиметричний характер, але є взаємовигідним для обох сторін.

8. Запропоновано три сценарії участі Німеччини у врегулюванні конфлікту (активний медіатор, жорстка конфронтація, примирливе посередництво). На підставі сценарного моделювання та аналізу внутрішньополітичних і міжнародних чинників обґрунтовано високу ймовірність реалізації сценарію активного медіаторства з поєднанням військової підтримки України та дипломатичних ініціатив. Конкретними характеристиками цього сценарію є: поєднання військової допомоги Україні з активними дипломатичними зусиллями; прагнення до поетапного врегулювання з гарантіями безпеки; підтримка створення міжнародних механізмів контролю за виконанням угод; участь у формуванні системи репарацій та компенсацій. Реалізація цього сценарію залежатиме від балансу сил в уряді Німеччини, динаміки конфлікту та позицій ключових міжнародних партнерів.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному аналізі трансформації зовнішньої політики Німеччини після повномасштабного російського вторгнення в Україну, розробці авторської типології сценаріїв участі Німеччини у врегулюванні конфлікту та виявленні системних проблем реалізації нової безпекової стратегії країни.

Таким чином, мета роботи досягнута повністю: шляхом комплексного аналізу визначено стратегічну роль Німеччини в європейській дипломатії під час російсько-української війни, оцінено її вплив на формування спільної політики безпеки ЄС та визначено перспективи українсько-німецької взаємодії. Усі поставлені завдання вирішені, що підтверджується отриманими результатами та їх теоретичним і практичним значенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. 2010. №40, ст.527.
2. «Про національну безпеку України»: Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2018. №31, ст.241.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України»: Указ Президента України від 25 березня 2021 р. №121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021>(дата звернення: 04.09.2025).
4. «Про затвердження Стратегії зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. №448/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/448/2021> (дата звернення: 03.09.2025).
5. «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу»: Указ Президента України від 11 червня 1998 р. №615/98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98> (дата звернення: 25.08.2025).
6. «Про затвердження Стратегії інтеграції України до НАТО»: Указ Президента України від 7 червня 2019 р. №228/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228/2019>(дата звернення: 10.09.2025).
7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 р. «Про План оборони України»: Указ Президента України від 17 січня 2022 р. №14/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/14/2022>(дата звернення: 09.09.2025).
8. «Про схвалення Стратегії відновлення України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 р. №382. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/382-2023-п> (дата звернення: 03.09.2025).
9. Бігусяк О. І. Трансформація зовнішньополітичного курсу ФРН після початку повномасштабної війни Росії проти України // Європейські історичні студії. – 2023. – № 20. – С. 45–67.

10. ГабермасЮ. Філософський дискурс модерну: пер. з нім. / Юрген Габермас. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 45 с.
11. Гідденс Е. Наслідки сучасності / Ентоні Гідденс; пер. з англ. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 240 с.
12. Гриненко А. М. Вплив російсько-української війни на безпекову архітектуру ЄС та позицію Німеччини // Міжнародні відносини: наукові дослідження. – 2022. – № 4. – С. 22–30.
13. Державна служба статистики України. Витрати на безпеку та оборону. 2024. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>(дата звернення: 11.09.2025).
14. Державна служба статистики України. Експорт та імпорт товарів за країнами 2019-2024. 2024. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>(дата звернення: 11.09.2025).
15. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України 2019-2024 роки. 2024. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>(дата звернення: 10.09.2025).
16. Державна служба з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів. Стандарти якості продукції. 2024. URL: <https://dpss.gov.ua>(дата звернення: 08.09.2025).
17. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Річний звіт з кібербезпеки. 2024. URL: <https://cip.gov.ua> (дата звернення: 08.09.2025).
18. Державне агентство з відбудови та розвитку інфраструктури. Програми відбудови. 2024. URL: <https://www.agency.gov.ua>(дата звернення: 07.09.2025).
19. Генеральна прокуратура України. Документування воєнних злочинів. 2024. URL: <https://www.gp.gov.ua>(дата звернення: 15.08.2025).
20. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Структурні зміни у зовнішній торгівлі України. 2024. URL: <https://www.ier.com.ua>(дата звернення: 29.08.2025).

21. КіссінжерГ. Дипломатія / Генрі Кіссінжер; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 806 с.
22. Краєв О. Німецька зовнішня політика: чи змінюється парадигма? // Центр «Нова Європа». – Аналітична записка. 2023. URL: <https://neweurope.org.ua> (дата звернення: 11.08.2025).
23. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Експорт аграрної продукції. 2024. URL: <https://minagro.gov.ua>(дата звернення: 19.08.2025).
24. Міністерство економіки України. Аналіз зовнішньоторговельної діяльності. 2024. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 11.09.2025).
25. Міністерство енергетики України. Інтеграція енергосистеми України з ENTSO-E. 2024. URL: <https://www.mev.gov.ua> (дата звернення: 12.09.2025).
26. Міністерство закордонних справ України. Переговори щодо членства України в ЄС. 2024. URL: <https://www.mfa.gov.ua>(дата звернення: 17.07.2025).
27. Міністерство оборони України. Огляд міжнародної військової допомоги. 2024. URL: <https://www.mil.gov.ua>(дата звернення: 11.08.2025).
28. Міністерство освіти і науки України. Програми академічних обмінів. 2024. URL: <https://www.mon.gov.ua>(дата звернення: 09.09.2025).
29. Міністерство цифрової трансформації України. Стратегія розвитку е-врядування. 2024. URL: <https://www.thedigital.gov.ua>(дата звернення: 19.08.2025).
30. Моргентау Г. Дж. Політика між націями: боротьба за владу і мир / Ганс Дж. Моргентау; пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 618 с.
31. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналіз політики німецьких партій щодо України. 2024.URL: <http://www.niss.gov.ua>(дата звернення: 04.09.2025).

32. Національний інститут стратегічних досліджень. Моделювання сценаріїв участі Німеччини у врегулюванні конфлікту. 2024. URL: <http://www.niss.gov.ua>(дата звернення: 03.09.2025).
33. Національний інститут стратегічних досліджень. Сценарії розвитку відносин з Росією. 2024. URL: <http://www.niss.gov.ua>(дата звернення: 08.07.2025).
34. Національний інститут стратегічних досліджень. Українсько-німецькі відносини: сучасний стан та перспективи. 2024. URL: <http://www.niss.gov.ua>(дата звернення: 21.07.2025).
35. Петренко В. І. Концепція колективної безпеки в європейському вимірі // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2022. – Вип. 52. – С. 23–35.
36. Промова Федерального канцлера Олафа Шольца в Німецькому Бундестазі щодо засідання Ради Європи та ситуації в Україні. – Федеральний уряд Німеччини. 2022. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/regierungserklaerung-von-bundeskanzler-olaf-scholz-am-27-februar-2022-im-wortlaut-2008358>(дата звернення: 26.08.2025).
37. Рада національної безпеки і оборони України. Стратегічні пріоритети у сфері безпеки. 2024. URL: <https://www.rnbo.gov.ua>(дата звернення: 02.09.2025).
38. Український інститут майбутнього. Довгострокові перспективи українсько-німецьких відносин. 2024. URL: <https://www.uifuture.org>(дата звернення: 15.09.2025).
39. Український інститут майбутнього. Концепція «зеленої» відбудови України. 2024. URL: <https://www.uifuture.org>(дата звернення: 15.09.2025).
40. Український інститут майбутнього. Прогнозування розвитку українсько-німецьких відносин. 2024. URL: <https://www.uifuture.org>(дата звернення: 13.09.2025).

41. Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини. Доповідь про діяльність німецької дипломатії у 2022-2023 роках. 2023. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de>(дата звернення: 08.09.2025).
42. Чикваїдзе А. О. Геополітичні чинники зовнішньої політики Німеччини // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. 2022. Вип. 47. С. 34–41.
43. Шелест Г. Німеччина після Zeitenwende: роль у європейській безпековій архітектурі // Українська призма: зовнішня та безпекова політика. 2023. – С. 45–52.
44. Європейська рада з міжнародних відносин (ECFR). Офіційний сайт. URL: <https://ecfr.eu>
45. Європейська служба зовнішніх дій (ЄСЗД). Офіційний сайт. 2024. URL: <https://www.eeas.europa.eu>
46. Німецьке товариство зовнішньої політики (DGAP). Офіційний сайт. URL: <https://dgap.org/en>
47. Allison G. DestinedforWar: CanAmerica and China EscapeThucydides'sTrap? – Boston : HoughtonMifflinHarcourt, 2017. – 384 p.
48. AtlanticCouncil. Критика Німеччини за повільність у військовій допомозі Україні. 2023. URL: <https://www.atlanticcouncil.org>
49. AuswärtigesAmt. VölkerrechtundUkraine-Krieg. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/themen/-/2552750>
50. AuswärtigesAmt. Зовнішня політика Німеччини та реакція на російсько-українську війну. 2023. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de>
51. BAMF (BundesamtfürMigrationundFlüchtlinge). Інтеграційні програми для українських біженців у Німеччині. 2024. URL: <https://www.bamf.de>(дата звернення: 22.08.2025).
52. Bigun A. The Role of Germany in the EU ForeignPolicySystem: A CaseStudy of the Russo-UkrainianWar // EuropeanForeignAffairsReview. 2021. Vol. 26, No. 4. – P. 521–538.

53. BMWK (Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz). Энергетична безпека Німеччини та імпорт енергоресурсів. Звіт. 2023. URL: <https://www.bmwk.de>
54. BMVg (Bundesministerium der Verteidigung). Дані про військову допомогу Україні. Пресреліз. 2023. URL: <https://www.bmvg.de> (дата звернення: 17.08.2025).
55. BMVg Pressemitteilung. Спеціальний фонд безпеки Німеччини. – 2022. URL: <https://www.bmvg.de>
56. BrandFinance. GlobalSoftPowerIndex. February 2024. URL: <https://brandfinance.com/insights/global-soft-power-index-2024> (дата звернення: 08.09.2025).
57. Brediksen S. Germany and Russia's War of Aggression against Ukraine / S. Brediksen. – Berlin: DGAP, 2024. URL: <https://dgap.org/en/research/publications/germany-and-russias-war-aggression-against-ukraine-third-year>
58. BRICS Joint Statistical Publication. Economic Indicators and Development Trends. 2023. URL: <https://www.statssa.gov.za>
59. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (BAMF). Migrationsbericht. 2024. URL: <https://www.bamf.de> (дата звернення: 11.08.2025).
60. Bundesinstitut für Bevölkerungsforschung. Demographic Change and Aging Society in Germany. 2024. URL: <https://www.bib.bund.de> (дата звернення: 11.07.2025).
61. Bundesministerium der Verteidigung. Konzeption der Bundeswehr. – 2023. URL: <https://www.bmvg.de> (дата звернення: 26.07.2025).
62. Bundesministerium der Verteidigung. Sondervermögen Bundeswehr: Bericht zur Umsetzung 2022-2024. 2024. URL: <https://www.bmvg.de>
63. Bundesministerium für Arbeit und Soziales. Social Security Systems in Germany. 2024. URL: <https://www.bmas.de> (дата звернення: 17.08.2025).
64. Bundesministerium für digitale und Verkehr. Transport Infrastructure Report. 2024. URL: <https://www.bmvi.de>

65. Bundesministerium für Finanzen. Federal Budget and Fiscal Policy Principles. 2024. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de>
66. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz. Заяви міністра Штеффі Лемке щодо зеленої трансформації економіки та безпеки. 2024. URL: <https://www.bmu.de> (дата звернення: 18.08.2025).
67. Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz. Енергетична залежність Німеччини від Росії. 2023. URL: <https://www.bmwk.de>
68. Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung. Ukraine-Hilfe: Wiederaufbau und humanitäre Unterstützung. 2024. URL: <https://www.bmz.de> (дата звернення: 16.08.2025).
69. Bundesnetzagentur. Energy Infrastructure and Supply Security. – 2024. URL: <https://www.bundesnetzagentur.de>
70. Bundesregierung. Militärische Unterstützungsleistungen für die Ukraine. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/ukraine/militaerische-unterstuetzung-ukraine-2054994>
71. Bundesregierung. Виступ канцлера Олафа Шольца на саміті G7. – 2023. URL: <https://www.bundesregierung.de> (дата звернення: 16.08.2025).
72. Bundesregierung. Звернення федерального уряду Німеччини щодо політики безпеки та підтримки України 2020–2022. URL: <https://www.bundesregierung.de>
73. Bundesregierung. Офіційні позиції ФРН щодо санкційної політики проти Росії. 2023. URL: <https://www.bundesregierung.de>
74. Bundesverfassungsgericht. Рішення Федерального конституційного суду ФРН щодо залучення збройних сил за кордоном. 2023. URL: <https://www.bundesverfassungsgericht.de>
75. Bundeszentrale für politische Bildung. Grundgesetz: Das deutsche Verfassungsrecht. 2024. URL: <https://www.bpb.de> (дата звернення: 17.08.2025).

76. Bundeswehr. WhitePaper on GermanSecurityPolicy and the Future of the Bundeswehr. 2023. URL: <https://www.bmvg.de>
77. CarnegieEndowmentfor International Peace. The NewGlobalBalance: PowerShifts and InstitutionalAdaptation. 2023. URL: <https://carnegieendowment.org>(дата звернення: 25.08.2025).
78. CarnegieEurope. EU StrategicPartnerships and GermanLeadership. 2024. URL: <https://carnegieeurope.eu>
79. CEPS. Опитування громадської думки щодо підтримки України в Німеччині. Центр європейських політичних досліджень. 2023. URL: <https://www.ceps.eu>(дата звернення: 19.08.2025).
80. Council of the EU. Резолюції Ради Європейського Союзу щодо підтримки України. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu>
81. Dallinger F. The Impact of the War in Ukraine on the EU'sPoliticalLandscape // Journal of EuropeanIntegration. 2022. Vol. 44, No. 8. – P. 1123–1140.
82. DeutscheGesellschaftfürAuswärtigePolitik (DGAP). DeutschlandsdiplomatischeKapazitäten in der EU-Krisenbewältigung. 2023. URL: <https://dgap.org>(дата звернення: 22.08.2025).
83. DeutscheWelle. Внутрішньополітична ситуація в Німеччині щодо підтримки України. 2023. URL: <https://www.dw.com>
84. DeutschesInstitutfürWirtschaftsforschung (DIW). WirtschaftlicheAuswirkungenderSanktionengegenRussland. 2024. URL: <https://www.diw.de>(дата звернення: 16.07.2025).
85. Destatis (StatistischesBundesamt). Рівень інфляції у Німеччині в 2022 році: офіційна статистика. 2023. URL: <https://www.destatis.de>
86. EconomistIntelligenceUnit (EIU). DemocracyIndex: Age of Conflict. February 2024. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024/>
87. ENTSO-E. Synchronization of ContinentalEurope and UkrainePowerSystems. 2024. URL: <https://www.entsoe.eu>(дата звернення: 01.08.2025).

88. European Commission. EU-US Trade and Technology Council. 2024. URL: <https://ec.europa.eu>
89. European Commission. Ukraine Report. 2023. URL: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu> (дата звернення: 16.07.2025).
90. European Council. Conclusions on EU Foreign Policy and the Response to Russian Aggression. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/03/23/european-council-conclusions-23-march-2023/> (дата звернення: 16.08.2025).
91. European Council on Foreign Relations (ECFR). The Power and Limits of the European Union in International Security. 2023. URL: <https://ecfr.eu>
92. European External Action Service. Reform der europäischen Sicherheitsarchitektur: Vorschläge Deutschlands. 2024. URL: <https://www.eeas.europa.eu> (дата звернення: 11.08.2025).
93. European Union Council. Think Tank Reports on the Invasion of Ukraine 2022. 2024. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/library/library-blog/posts/think-tank-reports-on-the-invasion-of-ukraine-2022-february-2024/> (дата звернення: 12.07.2025).
94. Federal Agency for Cartography and Geodesy. Germany's Geographical Position and Natural Resources. 2024. URL: <https://www.bkg.bund.de> (дата звернення: 14.08.2025).
95. Federal Government of Germany. Koordinierungsstab Ukraine: Arbeitsbericht 2022-2024. 2024. URL: <https://www.bundesregierung.de>
96. Federal Government of Germany. List of military support services supplied to Ukraine. 2024. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-en/news/military-support-ukraine-2054990>
97. Federal Institute for Geosciences and Natural Resources. Raw Materials and Energy Resources of Germany. 2024. URL: <https://www.bgr.bund.de> (дата звернення: 06.08.2025).

98. Federal Ministry for Digital and Transport. TransportInfrastructureReport. 2024. URL: <https://www.bmvi.de>(дата звернення: 10.08.2025).
99. Federal Ministry for Economic Affairs and ClimateAction. Energy Security and ImportStrategyReports 2022-2024. URL: <https://www.bmwk.de>
100. Federal Ministry for Economic Affairs and ClimateAction. Energy TransitionMonitoringReport. 2024. URL: <https://www.bmwk.de>
101. Federal Ministry for Economic Affairs and ClimateAction. Energieversorgungssicherheitund LNG-Terminal-Ausbau. 2024.URL: <https://www.bmwk.de>(дата звернення: 19.08.2025).
102. Federal Ministry for Economic Affairs and ClimateAction. German-Ukrainian Energy Partnership. 2024.URL: <https://www.bmwk.de>
103. Federal Ministry for Economic Affairs and ClimateAction. Industry and Economic Development Strategy. 2024. URL: <https://www.bmwk.de>
104. Federal Ministry of Finance. SondervermögenBundeswehr: Haushaltsbericht. 2024. URL: <https://www.bundesfinanzministerium.de>
105. Federal Ministry of the Interior. NationalIdentity and SocialValues in ModernGermany. 2024. URL: <https://www.bmi.bund.de>
106. Federal NetworkAgency (Bundesnetzagentur). Daily Gas and Energy Data.URL: <https://www.bundesnetzagentur.de>(дата звернення: 16.08.2025).
107. Federal Office forInformationSecurity (BSI). The State of IT Security in Germany. 2023.URL: <https://www.bsi.bund.de>
108. Federal ReturningOfficer. ElectionResults and PoliticalParties in Germany. 2025.URL: <https://www.bundeswahlleiter.de>
109. Federal Statistical Office of Germany. Energy Use and Imports. URL: <https://www.destatis.de>(дата звернення: 17.08.2025).
110. Federal Statistical Office of Germany. Foreign Trade: Trade with Ukraine. 2024. URL: <https://www.destatis.de>(дата звернення: 18.08.2025).
111. Federal Statistical Office of Germany. Germany'sPopulation. 2025. URL: <https://www.destatis.de>(дата звернення: 17.08.2025).

112. Federal Statistical Office of Germany. Macroeconomic Indicators and National Accounts. 2024. URL: <https://www.destatis.de>
113. Federal Statistical Office of Germany. Religious Affiliation and Church Tax Statistics. 2024. URL: <https://www.destatis.de>
114. Fraunhofer Institute for Solar Energy Systems (ISE). Energy Charts: Electricity Production and Consumption in Germany. URL: <https://www.energy-charts.info/> (дата звернення: 16.09.2025).
115. Fuchs D. Germany's Russia Policy: From Change Through Trade to the Zeitenwende. – Swedish Institute for European Policy Studies. 2022. Vol. 2022:3. URL: <https://www.sieps.se/en/publications/2022/germanys-russia-policy-from-change-through-trade-to-the-zeitenwende-20223/>
116. G20 Leaders' Declaration. Bali Leaders' Declaration. 2022. URL: <https://www.g20.org> (дата звернення: 26.08.2025).
117. German Association of the Automotive Industry. Automotive Industry Development. 2024. URL: <https://www.vda.de> (дата звернення: 12.08.2025).
118. German Energy Agency (dena). Green Hydrogen Partnership with Ukraine. 2024. URL: <https://www.dena.de> (дата звернення: 16.08.2025).
119. German Federal Bank. Monetary Policy and Financial Stability Report. 2024. URL: <https://www.bundesbank.de> (дата звернення: 15.08.2025).
120. German Institute for International and Security Affairs (SWP). European Neighbourhood Policy Review. 2024. URL: <https://www.swp-berlin.de>
121. German Institute for International and Security Affairs (SWP). Germany's Foreign Policy in Times of Global Turbulence. 2024. URL: <https://www.swp-berlin.de> (дата звернення: 17.08.2025).
122. German Museums Association. Museum Infrastructure and Cultural Statistics. 2024. URL: <https://www.museumbund.de>
123. German National Tourist Board. Cultural Traditions and Festivals in Germany. 2024. URL: <https://www.germany.travel>

124. GermanEngineeringFederation (VDMA). MechanicalEngineering Sector Report. 2024. URL: <https://www.vdma.org>
125. GermanTheatreAssociation. TheatreLandscape and CulturalLife in Germany. 2024. URL: <https://www.buehnenverein.de>
126. German-Ukrainian Energy Partnership. GrünesWiederaufbauprogrammfürdieUkraine. 2024. URL: <https://www.energypartnership-ua.org>
127. Goethe-Institut. GermanLanguage and Dialects: CurrentSituation and Trends. 2024. URL: <https://www.goethe.de>
128. Habermas J. EinneuerdeutscherErnst. WarumdieBundesrepublikkeineZeitenwendebraucht // SüddeutscheZeitung. 28.04.2022. URL: <https://www.sueddeutsche.de>(дата звернення: 16.08.2025).
129. Hermann J. EuropeanDiplomacyas a CollectiveSecurityInstrument: ConsensusBuilding and CrisisManagement // EuropeanForeignAffairsReview. 2022. Vol. 27, No. 4. – P. 567–586.
130. Hofmann S. GermanCrisisManagement in the EU: InstitutionalCapacity and PoliticalChallenges // EuropeanSecurity. 2022. Vol. 31, No. 2. – P. 245–263.
131. IMD WorldCompetitivenessCenter. WorldCompetitivenessRanking. 2024. URL: <https://www.imd.org>(дата звернення: 24.08.2025).
132. IMD WorldCompetitivenessCenter. WorldDigitalCompetitivenessRanking. June 2024. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/>
133. InfratestDimap. Опитування громадської думки щодо військових витрат у Німеччині. 2023. URL: <https://www.infratest-dimap.de>
134. International Energy Agency. Germany's Energy PolicyReview. 2023. URL: <https://www.iea.org>
135. International MonetaryFund. World Economic Outlook: NavigatingGlobalDivergence. 2023. URL: <https://www.imf.org>

136. International Monetary Fund. Офіційний сайт. URL: <https://www.imf.org/en>
137. International Organization for Migration (IOM). World Migration Report. 2024. URL: <https://www.iom.int>
138. Jonger M. Neofunctionalism Revisited: Spill-over in EU Foreign and Security Policy after the Russian Invasion // JCMS: Journal of Common Market Studies. 2021. Vol. 59, No. S1. – P. 125–142.
139. Jonger R. Diplomatic Instruments in the EU Security Policy: From Neofunctionalism to Crisis Response // JCMS: Journal of Common Market Studies. 2021. Vol. 59, No. S1. – P. 125–142.
140. Killermann B. Germany's Foreign Policy and its Role in the European Union: Between Leadership and Hesitation // International Politics. 2021. Vol. 58. – P. 789–806.
141. KOF Swiss Economic Institute. Globalization Index. 2024. URL: <https://kof.ethz.ch>
142. Legatum Institute. The Legatum Prosperity Index. November 2024. URL: <https://www.prosperity.com/>
143. Maull H. W. Zeitenwende? German Foreign Policy in a New Era // German Politics and Society. 2023. Vol. 41, No. 1. – P. 1–18.
144. McNamara K. R. The Politics of Everyday Europe: Constructing Authority in the European Union. – Oxford : Oxford University Press, 2015. 184 p.
145. MSC (Munich Security Conference). Виступ канцлера Олафа Шольца на Мюнхенській конференції з безпеки. 2023. URL: <https://securityconference.org> (дата звернення: 16.07.2025).
146. NATO. Strategic Concept. 2022. URL: <https://www.nato.int>
147. NATO. Заяви генерального секретаря НАТО щодо ролі Німеччини у зміцненні безпеки Альянсу. 2023. URL: <https://www.nato.int>
148. Novikov L. Realist Perspectives on EU Diplomacy in Times of Geopolitical Crisis // European Security. 2024. Vol. 33, No. 1. – P. 45–63.

149. Novikov L. European Diplomacy: A System of Coordination Mechanisms for Collective Action // International Relations Review. 2024. Vol. 42, No. 1. – P. 78–95.
150. OSCE. Regional Conflict Monitoring Reports. 2024. URL: <https://www.osce.org>.
151. Permanent Structured Cooperation (PESCO). Reformvorschläge zur europäischen Verteidigung. 2024. URL: <https://www.pesco.europa.eu>
152. Risse T. The European Security Order after Ukraine: The Return of the West? // Global Policy. 2023. Vol. 14, No. 1. – P. 15–28.
153. Sandberg M. Liberal Institutionalism and the Functioning of the EEAS: A Post-2022 Analysis // European Journal of International Relations. – 2022. Vol. 28, No. 3. – P. 654–678.
154. Sandberg M. Cultural and Social Dimensions of Diplomatic Interaction in the EU // European Journal of International Relations. 2023. Vol. 29, No. 2. – P. 345–367.
155. Schmidt M. Diplomatic Capacity of the German Federal Foreign Office // German Politics. 2021. Vol. 30, No. 4. – P. 523–541.
156. SIPRI Military Expenditure Database. Stockholm International Peace Research Institute. 2023. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex>
157. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI). Military Expenditure Database. 2023. URL: <https://www.sipri.org>
158. Statista. Military expenditure of countries in 2023. URL: <https://www.statista.com/chart/2162/military-expenditure-iiss/>
159. Stiftung Wissenschaft und Politik. Deutsche Ukraine-Politik: Analyse und Perspektiven. 2024. URL: <https://www.swp-berlin.de>
160. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). Strategic Autonomy Debate in Germany. 2024. URL: <https://www.swp-berlin.de>
161. Stracker K. Germany's Russia Policy and the 'Wandel durch Handel' Doctrine // European Foreign Affairs Review. 2017. Vol. 22, No. 4. – P. 421–438.

162. Stüdemann L. The "Zeitenwende" and its Discontents: German Foreign Policy After the Russian Invasion of Ukraine // DGAP Analysis. 2023. No.12. URL: <https://dgap.org/en/research/publications/zeitenwende-and-its-discontents>
163. The Heritage Foundation. Index of Economic Freedom. – February 2024. URL: <https://www.heritage.org/index/>
164. U.S. Department of Defense. Ukraine Defense Contact Group. URL: <https://www.defense.gov/Spotlights/Ukraine-Defense-Contact-Group/>
165. Ukraine Recovery Fund. Jahresbericht 2023-2024: Projekte und Finanzierung. 2024. URL: <https://www.bmz.de>
166. Ukraine Support Tracker. Kiel Institute for the World Economy. 2024. URL: <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
167. UN Framework Convention on Climate Change. Paris Agreement Implementation. 2024. URL: <https://unfccc.int>
168. United Nations Development Programme (UNDP). Human Development Report 2023-2024. March 2024. URL: <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-2024>
169. United Nations. Our Common Agenda - Report of the Secretary-General. 2021. URL: <https://www.un.org>
170. Verfassungsschutzbericht. Звіт Федеральногоного відомства з захисту конституції про інформаційну безпеку Німеччини. 2023. URL: <https://www.verfassungsschutz.de> (дата звернення: 11.08.2025).
171. Wiederaufbauprogramm "Digitale Infrastruktur Ukraine". Umsetzungsbericht. 2024. URL: <https://www.bmwk.de>
172. Wittrock F. Zeitenwende – A Work in Progress: German Foreign Policy One Year After Russia's Invasion of Ukraine // UI Paper, No. 7. – Swedish Institute of International Affairs. 2023. URL: <https://www.ui.se/english/publications/ui-paper/2023/zeitenwende--a-work-in-progress/>

173. WorldBankGroup. DoingBusiness: ComparingBusinessRegulation in Economies. March 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/programs/business-enabling-environment>
174. WorldBankGroup. Global Economic Prospects. 2024. URL: <https://www.worldbank.org>(дата звернення: 23.08.2025).
175. Ziegler K. Germany'sZeitenwende: A Paradigm Shift in Foreign and SecurityPolicy // StiftungWissenschaftundPolitik (SWP) Research Paper, RP 7. 2023. URL: <https://www.swp-berlin.org/publikation/germanys-zeitenwende-a-paradigm-shift-in-foreign-and-security-policy>(дата звернення: 19.07.2025).
176. Федеральне міністерство економіки та захисту клімату Німеччини. Економічні наслідки війни для Німеччини. 2024. URL: <https://www.bmwk.de>
177. Міністерство закордонних справ Німеччини. Офіційна позиція щодо російсько-української війни. 2024. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de>

ДОДАТКИ

Прогнози зростання світової економіки

World Economic Outlook Growth Projections

(Real GDP, annual percent change)	PROJECTIONS		
	2024	2025	2026
World Output	3.3	3.0	3.1
Advanced Economies	1.8	1.5	1.6
United States	2.8	1.9	2.0
Euro Area	0.9	1.0	1.2
Germany	-0.2	0.1	0.9
France	1.1	0.6	1.0
Italy	0.7	0.5	0.8
Spain	3.2	2.5	1.8
Japan	0.2	0.7	0.5
United Kingdom	1.1	1.2	1.4
Canada	1.6	1.6	1.9
Other Advanced Economies	2.2	1.6	2.1
Emerging Market and Developing Economies	4.3	4.1	4.0
Emerging and Developing Asia	5.3	5.1	4.7
China	5.0	4.8	4.2
India	6.5	6.4	6.4
Emerging and Developing Europe	3.5	1.8	2.2
Russia	4.3	0.9	1.0
Latin America and the Caribbean	2.4	2.2	2.4
Brazil	3.4	2.3	2.1
Mexico	1.4	0.2	1.4
Middle East and Central Asia	2.4	3.4	3.5
Saudi Arabia	2.0	3.6	3.9
Sub-Saharan Africa	4.0	4.0	4.3
Nigeria	3.4	3.4	3.2
South Africa	0.5	1.0	1.3
Memorandum			
Emerging Market and Middle-Income Economies	4.3	4.0	3.9
Low-Income Developing Countries	4.0	4.4	5.0

Source: IMF, *World Economic Outlook Update*, July 2025

Note: For India, data and forecasts are presented on a fiscal year basis, with FY 2024/25 (starting in April 2024) shown in the 2024 column. India's growth projections are 6.7 percent in 2025 and 6.4 percent in 2026 based on calendar year.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу

ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

на кваліфікаційну магістерську роботу студентки спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Андібулової Кристини Миколаївни

на тему: «Європейська дипломатія і стратегічна роль Німеччини в
умовах російсько-української війни»

29. 11. 2025

Андібулова Кристина Миколаївна вчасно підійшла до написання кваліфікаційної магістерської роботи, постійно відвідувала консультації за фахом, уважно дослухалася до порад керівника, виявила себе як старанна студентка вищої освіти, яка має схильність до наукового пошуку. Андібулова К. М. обрала об'єктом свого дослідження актуальну тему – вивчення дій європейської дипломатії і стратегічної ролі Німеччини в умовах російсько-української війни, що помітно впливає на сучасну світову політику.

Під час роботи над темою авторка опрацювала великий обсяг джерел, юридичної наукової літератури та монографічного матеріалу з даної тематики, що дало можливість розкрити теоретико-методологічні основи і джерельну базу дослідження, проаналізувати документи та тенденції трансформації зовнішньої політики Німеччини та міжнародних організацій у відповідь на війну в Україні, дії та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та посилення європейської безпеки. На основі власних спостережень під час виконання службових обов'язків співробітника консульства України в ФРН було надано прогноз щодо участі Німеччини у врегулюванні конфлікту (с. 55-56). Окремий підрозділ 3.3 присвячено дослідженню перспектив українсько-німецького співробітництва у сфері політики, економіки та безпеки. Як слушно зауважує авторка, «цифрова трансформація та кібербезпека виступають новим напрямком співпраці», а Україна, випробовуючи цифрові рішення під час війни, може інтегрувати німецькі технології у власні системи безпеки» (с. 53).

Зміст роботи, як і її оформлення, не викликають суттєвих зауважень. Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок. Мету дослідження було досягнуто, завдання, які поставлено на початку роботи, розв'язано в повній мірі.

Результати та висновки дослідження є обґрунтованими, спираються на достовірний фактичний матеріал, мають практичну спрямованість.

Вважаємо, що є всі підстави рекомендувати магістерську роботу Андібулової К. М. до захисту в Державній екзаменаційній комісії.

Науковий керівник :
доктор історичних наук,
професор

Лиман С. І.

Харківський національний
Університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, пл. Свободи, 6
28 листопада 2025 року

Екзаменаційній комісії із захисту
магістерських робіт спеціальності
291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні
студії»

ЗОВНІШНЯ РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну магістерську роботу студентки спеціальності
291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Андібулової Кристини Миколаївни

на тему: «Європейська дипломатія і стратегічна роль Німеччини в умовах
російсько-української війни»

Відомо, що одним з найбільш серйозних випробувань для сучасних міжнародних відносин і системи безпеки в Європі і світі є російсько-українська війна. Її вплив на соціально-політичну та економічну ситуацію в країнах ЄС істотно корегує зовнішньополітичні стратегії провідних акторів, зокрема Німеччини, як локомотива ЄС. Аналізу ключових тенденцій трансформації зовнішньої політики ФРН, оцінка її впливу на європейську безпеку, економічну стабільність та міжнародну правову систему й присвячена кваліфікаційна магістерська робота К. М. Андібулової

Тема магістерської роботи, обрана авторкою, заслуговує на схвалення, а її актуальність не викликає сумніву. Робота цікава й своєчасна, оскільки ФРН, як лідер ЄС, відіграє вирішальну роль у формуванні відповіді ЄС на російську агресію, а оголошення канцлером О. Шольцем «поворотного моменту» засвідчило глибину трансформацію зовнішньої політики країни.

Магістерська робота має чітко побудовану структуру і в повній мірі відповідає змісту. Матеріал в роботі викладено з дотриманням внутрішньої логіки, між розділами існує логічний взаємозв'язок.

Авторка опрацювала великий обсяг періодичної наукової літератури та монографічного матеріалу з даної тематики, що дало можливість розкрити методологічні основи та джерельну базу дослідження, проаналізувати основні доктринальні документи та тенденції трансформації зовнішньої політики Німеччини та міжнародних організацій у відповідь на війну в Україні, дослідити ініціативи та політичні рішення ФРН щодо врегулювання російсько-української війни та посилення європейської безпеки, визначити перспективи українсько-німецького співробітництва у сфері політики, безпеки та економіки.

Робота не містить істотних недоліків, а сама Андібулова К. М. може бути допущений до захисту та заслуговує на оцінку «відмінно» (дев'яносто три).

Рецензент:

Доктор наук з державного управління, професор
професор кафедри міжнародних відносин
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Солових В. П.